Bajai Honpolgár

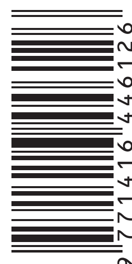

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2024. szeptember • XXXV. évfolyam 9. (406.) szám

Ára: 400 Ft

Fotó: Kelemen Áron

- **Háború után helyreállítandó nemes eszme – olimpia Párizsban száz évvel ezelőtt**
- **Városunk jeles szobrai – a bajai Mater Dolorosa a Barátok templománál**
- **Hazatérés egy sikeres sportpályafutás után – interjú Kovács Péter válogatott kosárlabdázóval**
- **Bajai fiatalok a nagyvilágban: Erasmus-tábor Normandiában**

Tartalom

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti
és kulturális folyóirata
Megjelenik minden hónap elején
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő:
Dr. Mayer János
Főmunkatárs: Dr. Nebojszki László
Olvasószerkesztő: Sándor Boglárka

A szerkesztőbizottság tagjai:
Jász Anikó, dr. Laki Ferenc, Lex Orsolya,
Masa György, Sarlós István, Sipos Loránd,
Szünder Dezső, Zalavári László

Online szerkesztő:
Mayer István

Lapalapító:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Kiadó: Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja
Számlaszám: 11732033 20030119
Postacím: 6500 Baja, Telcs Ede u. 12.
E-mail: bajaihonpolgar@gmail.com

Előfizetés: 06-79/322-600

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.
Felelős vezető: Csuvár Zoltán
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

Honlapunk: www.bajaihonpolgar.hu

A szerkesztőség a beküldött
kéziratok rövidítésének és stilisztikai
javításának jogát fenntartja!

Ebugatta szoborhelyzet

Sándor Boglárka

■ Nyár elején városunk újabb köztéri műalkotással gazdagodott: június 7-én leplezték le a belvárosi templom mellett *Béla kutya* szobrát, ami már jó néhány éve élénk vitákat generál a közbeszédünkben. Bár a kritikus hangok mintha csitultak volna az átadás óta – talán maga a kézzelfogható megvalósulás meggyőzte az embereket annak helyességéről –, érdemes talán kicsit tágabb összefüggésben is ránézni a problémára.

Sokakban felmerült a kérdés – és hangot is adott neki különféle felületeken –, hogy ha már szobrot állítunk (jelzem: közadakozásból!), akkor miért nem inkább városunk vagy nemzetünk valamely híres szülöttéről emlékezünk meg ilyen módon, és miért épp egy kutyát kell ezzel megtisztelni. Számomra nyilván adná magát, hogy pusztán az állatvédő szempontját hozzam be, és kijelentsem, hogy teljesen rendben van ez így, a dolog azonban ennél jóval összetettebb (ugyanakkor persze: rendben van ez így!). Bár nem végeztem konkrét kutatásokat a témában, de talán nem is szükséges ilyesmi ahhoz, hogy észrevegyük, a szoborállítás hagyománya az elmúlt évtizedek során – ahogyan sok minden más is – jelentős mértékben átalakult. Már nem az a mindenek fölött való törekvés, hogy lehetőleg minden településen legyen egy-egy Petőfi-, Kossuth-, Szent István- vagy Mátyás király szobor, plusz még az ismeretlen háborús hős emlékműve, illetve maga az adott város vagy falu holt nagyságait a maguk kellő zordságában ábrázoló köztéri alkotás(ok). Mindezt nem a tiszteletlenség mondatja velem, hiszen magam is vallom, hogy eleinkre emlékezni és emléküket éltetni az utókornak igenis kötelessége. Nem árt azonban, ha néha egyéb szempontokat is figyelembe veszünk, pl. a turistákét vagy a városba látogatókét, akik rögtön barátságosabbnak látják a települést, ha nemcsak a klasszikus, talapzaton mindenki fölé magasodó szobrokkal, hanem sokkal közvetlenebb, kézzelfoghatóbb alkotásokkal is találkoznak. Emlékszem, milyen kedvesnek találtam, amikor néhány éve Gyulafehérváron jártam: a katedrális körüli tér, illetve annak kertje és udvara is tele van nem hírességeket, hanem mindennapinak számító jeleneteket ábrázoló szobrokkal, aranyos virágárus lánykával, diákokat (kutyával) kísérő szerzetessel, hölgynek éppen a szépet tevő lovaggal. Nem győztem fotózni, olyan szépek voltak! De kitekinthetünk Munkácsra is, ahol 2017-ben kezdtek el libaszobrokat kihelyezni közterekre, *Szent Márton* tiszteletére. Összesen 11 szobrot terveztek, ezekből 2019-ben (amikor legutóbb ott jártam) három (a turista lúd, a fényképész lúd és a sörfőző lúd) valósult meg, azóta nem tudom, hol tartanak, de remélem, előbb-utóbb meglesz mind a tizenegy. Munkácson egyébként szintén igen közkedvelt az egykori kéményseprő és macskája szobra. De említhetem szülővárosom, Nagyszalonta néhány éve megvalósult és népszerűvé lett *Padon ülő angyal* szobrát, amely mellett szívesen foglalnak helyet a látogatók és a helyiek is, és amely cseppet sem von le sem *Arany János,* sem *Kossuth,* sem az alapító atya, *Bocskai István* fejedelem szobrának értékéből. A legklasszikusabb példa pedig nyilván az ukrán *Kolodko Mihály* és az ő arasznyi szobrocskái: ezek felkutatására a rajongók már külön oldalakat és túraútvonalakat is létrehoztak.

A sort még hosszan folytathatnánk, de inkább kanyarodjunk vissza a bajai kutyaszoborhoz, azaz Bélához, aki a város kutyája volt. Hányattatott sorsa ma már a helyi legendárium része, annak idején az országos médiában is híre ment, hogy gazdátlanságában egy egész város ismeri el magáénak, ezt pedig dísznyakörvvel is kifejezték felé a városházán. Sokan nosztalgiából kötődnek az emlékéhez, ezért örülnek a szobornak is, mások viszont nem értik, miért van ez a nagy felhajtás egy állat körül, hiszen számos jeles személyiségnek nincs még szobra köztereinken. Utóbbi állítást magam árnyalnám azzal is, hogy jelzem: a kórház elé pár éve átköltöztetett *Anyaság-*, illetve néhány sportágat jelképező szobron kívül nőalak köztéri megmintázásával sem találkozhatunk a városban, holott bizonyára lennének erre érdemes hölgyek is (pl. a legszebb magyar színésznőként számon tartott *Munkácsy Flóra*), és akkor már a mostanában kívánatos női kvóta növelése is megtörténhetne. Ezt a hiányérzetet azonban bennem bőven pótolja a néhány hónapja civil összefogással megvalósult szobor, és bevallom, nekem – mint afféle „nembajai" bajai lakosnak – szinte mindegy, hogy az a kutya Béla vagy nem Béla, mint ahogy szinte mindegy lesz a turistának is (kivéve, ha veszi a fáradságot, és a QR-kód alkalmazásával elolvassa a történetét). Maradjunk annyiban, hogy egy szeretnivaló kutyaszobor, amelyre persze jó lenne vigyázni is, és nem ráültetni a gyerekeket, bármekkora is erre a kísértés. Közben pedig azt vizionálom, hogy néhány év múlva Tóth Kálmán talapzatán megjelenik a szundikáló macska szobra. ■

Játékok a jóvátétel jegyében

Nyári olimpia Párizsban 100 évvel ezelőtt

■ ***Még csak nemrég aludt ki az olimpiai láng a francia fővárosban, ahol egy számos rekordot megdöntő, jó és rossz értelemben egyaránt emlékezetes versengést tartottak a mögöttünk hagyott nyári hónapokban. Párizs immár harmadszor volt házigazdája a világ sportolói legnagyobb találkozójának, hiszen már 1900-ban és 1924-ben is otthont adott a rendezvénynek. Az éppen száz évvel ezelőtt tartott, második párizsi olimpia is sok szempontból emlékezetes fejezete a magyar és az egyetemes sporttörténetnek, még ha nehezen is hasonlítható össze a mai megaeseménnyel. Jelen írásunkban erre, a bajai szempontból is történelmi jelentőségű játékokra tekintünk vissza.***

Mayer János

■ ***1. Újabb olimpia Párizsban***

Az első világháború a 19-20. század fordulóján szép fejlődésnek induló nemzetközi olimpiai mozgalmat is csaknem derékba törte. Az 1916-ra, Berlinbe tervezett VI. Olimpiai Játékok a háborús események miatt elmaradt, a VII. olimpia rendezési jogától pedig a háborús vesztes Budapestet megfosztották, sőt, a végül Antwerpenben megtartott versenyeken a vesztes országok sportolói nem is vehettek részt. Ennél is nagyobb tragédiát jelentett, hogy a nagy háborúban európai fiatalok milliói vesztek oda vagy jöttek haza maradandó sebesülésekkel, köztük olyanok, akikből a világ újabb sporthősei lehettek volna. (Aligha véletlen, hogy Párizsban számos olyan ország – pl. *Finnország, Svédország, Svájc, Egyesült Államok* – szerepelt a legeredményesebbek között, amely kimaradt a világháborúból, vagy legalábbis a területén nem folytak harcok, és kevesebb veszteséget könyvelt el.) A háború utáni gazdasági helyzet, a nemzetközi kapcsolatokat ekkor még igencsak mérgező gyűlölködés, a kölcsönös bizalmatlanság és revansvágy egyébként sem kedvezett az olimpia ügyének, nem is beszélve a vesztes országokra kirótt jóvátételi kötelezettségekről.

A Nemzetközi Olimpiai Bizottság leköszönésre készülő elnöke, az újkori olimpiai mozgalom atyja, *Pierre de Coubertin* báró különösen fontosnak tartotta, hogy az 1924-ben esedékes játékok rendezési jogát Párizs szerezze meg. (A francia metropoliszon kívül eredetileg *Amszterdam, Los Angeles, Barcelona, Prága* és *Róma* is pályázott, bár csak előbbi kettő rendelkezett reális esséllyel.) Túl azon, hogy saját NOB-elnöki időszakát a hazájában rendezendő olimpiával kívánta megkoronázni, hivatkozhatott arra, hogy a Franciaországból induló olimpiai mozgalom harmincéves jubileumát ünnepli. Azt is feledtetni kívánta, hogy az első, 1900-ban tartott párizsi olimpia finoman szólva sem sikerült jól: a sportversenyek elsikkadtak az egyidejűleg rendezett világkiállítás eseményei mellett. A „zűrzavarok olimpiáján" a körülmények rosszak voltak, alig akadtak nézők, a résztvevők tájékoztatása kritikán aluli volt. A már Coubertin NOB-elnökségének idejére eső antwerpeni olimpia sem nevezhető sikertörténetnek – a versenyek a háborús vesztesek távollétében is tele voltak botrányokkal, kizárásokkal, óvásokkal; több vita is a tettlegességig fajult, a belga közönség a leírások szerint olykor kifejezetten soviniszta módon provokálta az ellenfelek sportolóit. Itt húzták fel először a világrészek testvéri egységét hirdető olimpiai lobogót az egymásba fonódó öt karikával, de a barátságot a hangulat egyáltalán nem tükrözte. Volt tehát mit jóvátennie a NOB-nak, ha mindezt feledtetni akarta.

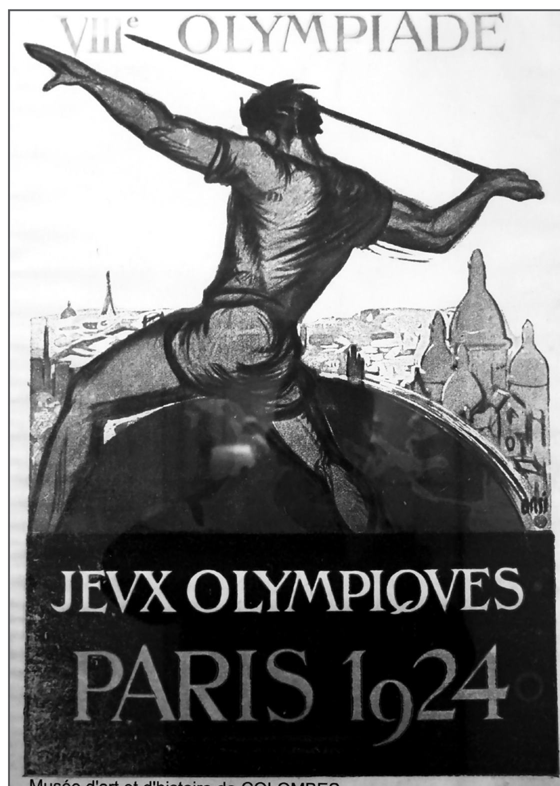
A NOB XX. kongresszusán (1921. június) született meg a döntés arról, hogy a VIII. Nyári Olimpiai Játékokat Párizs rendezheti meg, a másik esélyes Amszterdamot azzal kárpótolták, hogy az 1928-as rendezési jogot neki ítélték, Los Angeles pedig 1932-ben rendezhetett. Coubertinnek ezúttal sikerült elérnie, hogy – Németország kivételével – a háborús vesztes országok is meghívót kapjanak. A német-francia viszony ekkor a rendezetlen jóvátételi ügyek, határviták és a még mindig forrongó háborús indulatok miatt annyira feszült volt, hogy a „boche-ok" meghívása szóba sem jöhetett.

A résztvevők száma ennek ellenére rekordot döntött: összesen 44 ország 3089 sportolója érkezett Párizsba (2954 férfi és 135 nő). Több olyan nemzet is volt, amely először küldött versenyzőket a nyári játékokra; volt közöttük olyan (pl. a *Fülöp-szigetek, Kína*), amely gyarmati/félgyarmati sorból szabadult fel nemrégiben, vagy épp az első világháborút követően nyerte el függetlenségét (*Írország, Lettország, Litvánia, Lengyelország*), de néhány dél- és közép-amerikai ország (*Mexikó, Ecuador, Uruguay*) is ekkor vett részt először olimpián. (Kína a megnyitó után hazarendelte a sportolóit.) A versenyszámok száma viszont csökkent Antwerpenhez képest: 17 sportág 126 versenyszámában avattak bajnokot, ebből 10-et a nők között. Teljesen kimaradt a programból a *kötélhúzás,* az *íjászat* és a *gyeplabda*. Új sportág nem került a hivatalos versenyprogramba, bemutató jelleggel viszont tartottak versenyeket *kajak-kenu*ban, *pelotá*ban és a *savate* nevű francia küzdősportban.

Az olimpiai versenyeket 1924. május 4. és július 27. között bonyolították le, vagyis az első és az utolsó versenynap között több mint két hónap telt el! A játékokat a hagyományoknak megfelelően a rendező ország államfője, *Gaston Douemergue* nyitotta meg ünnepélyes keretek között.

2. Az olimpia újdonságai

A rendezők a párizsi találkozót több szempontból is emlékezetessé kívánták tenni. A sport növekvő egyetemes jelentőségét mutatja, hogy erről az olimpiáról immár 1000 akkreditált újságíró tudósított. A nagyszámú sportoló – jelen esetben még csak a férfiak – elhelyezésére itt is épült már *olimpiai falu*. Ez akkor még valóban kis településre em-

Az 1924-es párizsi nyári olimpia hivatalos plakátja

Az olimpia egyik legfontosabb helyszíne, a colombes-i stadion

lékeztetett inkább, mintsem modern lakóparkra, és nem is mindenkinek jutott benne hely. Sokan panaszolták a versenyhelyszínek közötti nagy távolságokat, a hiányos tájékoztatást, illetve a szinte kizárólag franciákból álló, olykor pártoskodó versenybírók tevékenységét is. A játékok magyar résztvevője, a vívó *dr. Pósta Sándor* így írta le a körülményeket visszaemlékezéseiben: *„...Én a feleségemmel csak komplikált tanakodás után jutottam szobához a szállócska legfelső emeletén. Roppant mulatságos szobácska volt. Ha például valamelyikünk öltözködött, akkor a másiknak az ágyban kellett türelmesen várakoznia, míg a felöltözött az ajtón kívül került, mert másképpen nem volt elég hely. A hőség (Páris és július!) elviselhetetlen volt.* […] *Jártunkbankeltünkben leginkább az lepett meg, hogy a hatalmas világváros forgatagában az Olimpia nyomtalanul elveszett. A közvetlenül érdekeltek legszűkebb körén túl mintha egyetlen párisi sem tudott volna arról, hogy* [...] *a világ legtöbb nemzete testi kultúrájának legjobbjaival e városban majdnem két hónapos találkozót tart. Egy-egy üzletben láttunk néhány Girardikalapot az ötkarikás szalaggal, egyéb semmi. Ez valahogy erősen kiábrándítóan hatott. Én legalább is az olimpiai eszme lekicsinylését láttam benne, főleg akkor, mikor egymásután hallottam, hogy a többi nemzetek is maguk kaparták ki a szállásukat, ellátásukat és valamennyinek csak a legkomolyabb utánjárással sikerült a versenyek helye, ideje stb. beosztását – részben megtudniok.* [...] *Őszintén szólva, arra a rengeteg pénzre gondoltam, amit mi szegény magyarok itt elköltünk, közvetlenül azután, hogy minket koldusokká nyomorítottak éppen azok a franciák, akiknek ezzel az Olimpiával csak a Párisba özönlés a lényeg, de hogy velünk meghívottakkal mi lesz, nem fontos.* [...] *ehhez járult még az a mondhatatlan elfogultság, amelyet az idegen környezet keltett. Sehol egy szíves, barátságos arc, egyetlen rendező sincs, aki a csapatokat egy »hozott Isten«-nel fogadná. Kezdtük nagyon bánni, hogy idejöttünk. A rossz érzésünk fokozódott, mikor látnunk kellett azt az udvarias mosolygást, széles tenyérrázogatást, amiben az érkező belgáknak, spanyoloknak, svájciaknak, olaszoknak stb. részük volt."*

Kifejezetten az olimpiai céljából kevés új létesítményt építettek, így aztán egy-egy helyszín számos egészen különböző sportágnak adott otthont, a központi Colombes stadionban például atlétikai, kerékpáros, torna-, rögbi-, szertorna, tenisz- és labdarúgó eseményeket is tartottak, sőt egy idő után a vívóversenyek is ide költöztek át. *„Colombes még csak falunak sem nevezhető kis hely* […]. *A Stadion környéke amolyan városligeti vurstlinak hatott.* [...] *A bódék, amelyekben a Souvenir de la VIII. Olympiade-tól a legfantasztikusabb pornográf lapokig, az abszinttől a tejig, az ötkarikás jelvénytől a színes léggömbökig, kereplőkig mindent félreismerhetetlenül »csinos« nők árusítottak, adták meg a világszenzációt jelentő sportesemény színhelyének a külső karakterét. Ha még elárulom azt is, hogy az atlétákat hazavivő autóbuszok ülésein minden alkalommal ott találtuk a »masseuse-ök«* […] *kártyára nyomtatott »diszkrét« címeit, akkor teljes lehet a képe annak az aggodalomnak,* […] *amely az atléták kísérőit – joggal – megülte"* – írta Pósta Sándor.

Mindezzel együtt Párizs sikeres olimpiát rendezett, amelyben több sportágban is (atlétika, úszás) világcsúcsok születtek. A sikerhez az is hozzájárult, hogy az egyes versenyszámok programjának összeállítását, a szabályok megalkotását és betartását a sportágak nemzetközi szakszövetségei vették kézbe, korábban ugyanis elég sok problémát okoztak azon sportágak versenyei, amelyekben a házigazdák nem voltak járatosak. Ezen az olimpián használták először az olimpia hivatalos jelmondatát (*Citius, altius, fortius*/ *Gyorsabban, magasabbra, erősebben*). A mottót a francia dominikánus szerzetes, *Henri Didon* alkotta meg 30 évvel korábban egy általa szervezett diáksportverseny alkalmából, amelyen az ifjú Coubertin is részt vett, az ő javaslatára lett később ez a mindenkori olimpiák jelmondata. Itt vált hagyománnyá, hogy a záróünnepségen három lobogót vonnak fel: a NOB-ét, az aktuális, valamint az utána következő rendező ország zászlaját. Érdekes viszont, hogy az ünnepélyes eredményhirdetéseket és az érmek átadását nem közvetlenül a versenyek után, hanem a teljes rendezvény végén tartották meg, így előfordulhatott, hogy egy bajnok csak közel két hónap után jutott az

Az olimpia legnagyobb hőse, a finn Paavo Nurmi („a futógép") a valóságban, illetve a karikaturista Szepes Béla látta

aranyérméhez, a győzelemért járó tiszteletdíjakat és okleveleket pedig csak további hónapok múlva postázták az érintetteknek.

3. Párizs sporthősei

A második párizsi olimpia bajnokai közül néhányan máig az egyetemes sporttörténet legendái közé számítanak. A játékok legeredményesebb sportolója a sajátos edzésmódszereiről is ismert finn „futógép", *Paavo Nurmi* volt, aki csak ezen az olimpián 5 versenyszámban (1500 és 5000 méteres síkfutás, mezei futás, 3000 m-es csapatverseny, mezei futás csapatverseny) győzött. A szűkszavú „repülő finn" összesen 9 olimpiai aranyérmet szerzett pályája során, mielőtt az 1932-es olimpia előtt profivádak miatt eltiltották a versenyzéstől. Párizsi sikereinek értékét növeli, hogy az 1500 és az 5000 méter döntőjét egy napon (július 10-én), nem egészen 2 óra időkülönbséggel rendezték meg, ám így is mindkét számban győzött. A mezei futás versenyében a 38 induló közül a tomboló, 40 fokos hőségben mindössze tizenöten értek célba, ám a finn a második helyezettre jó másfél percet vert rá, az utolsó beérkező pedig 10 perc hátránnyal támolygott a célba. Nurmi mégsem volt teljesen elégedett a párizsi olimpiával, ugyanis a finn csapatvezetés lebeszélte a 10 000 méteres síkfutásban való indulásról (ahol címvédő volt). Igaz, a számot honfitársa, az évek óta Amerikában élő *Ville Ritola* nyerte, aki maga is négy arany- és két ezüstérmet szerzett ezen az olimpián. Kettejük legendás küzdelme ihlette *Urho Karhumäki A bajnok* (Avoveteen) c. elbeszélését, amely az 1936-os berlini olimpia művészeti versenyén aranyérmet nyert, majd játékfilmet is forgattak belőle. A párizsi olimpián összesen 14 aranyérmet szerző finnek medáliáik döntő többségét (tízet) atlétikai számokban gyűjtötték be.

Az atlétikai versenyek másik két, utóbb híressé vált résztvevője a brit *Harold Abrahams* és *Eric Liddell* volt, akiknek nem hétköznapi történetét *Hugh Hudson Tűzszekerek* (Chariots of Fire, 1981) c. filmje dolgozta fel, még ha a történelmi tényeket helyenként elég szabadon is kezelte. A két sprinter olyan versenyszámban (100, illetve 400 méteres síkfutás) győzött, amely inkább az amerikai futók territóriumának számított. A jómódú zsidó családból származó Abrahams egész életében kisebbrendűségi komplexusban szenvedett, talán innen jött elképesztő győzni akarása. Cambridge-i egyetemistaként szerzett hírnevet magának, már az 1920-as olimpián is indult több atlétikai számban. Ottani sikertelen szereplése és az újonnan feltűnt skót vetélytárs, Liddell feltűnése után profi edzőt fogadott maga mellé, és kimondottan a 100 méterre készült ellene és az amerikai vetélytársak ellen. Liddell ebben az időben az edinburgh-i egyetemen teológiát és tudományelméletet hallgatott (apjához hasonlóan papnak készült). Brit bajnokként először a 100 méteres síkfutásban indult volna Párizsban, ám amikor ismertté vált az olimpia programja, kiderült, hogy a legrövidebb táv előfutamait vasárnap rendezik. Ekkor bejelentette, hogy hívő keresztényként e számban nem áll rajthoz. (Aznap egyébként egy párizsi skót közösségnek prédikált.) Innentől a 200 és a 400 méterre készült. Így történhetett meg, hogy a 100 métert Abrahams, míg a 400-at a „repülő káplán", Liddell nyerte meg, maguk mögé utasítva az esélyesebbnek gondolt amerikai ellenfeleket. (Liddell ráadásul 47.6 mp-cel új világcsúcsot állított fel.) Kevésbé ismert tény, hogy az olimpián versenyeztek egymás ellen is, a 200 méteres síkfutásban Liddell 3., Abrahams a 6. helyen végzett. Később nem kerülhettek szembe egymással, ugyanis Abrahams versenyzői pályájának 1925-ben sérülés vetett véget, míg a skót Kínába ment, ahol hátralevő életét missziónáriusi tevékenységének szentelte. Neki – a sporttól már független – életének utolsó éveiről is készült játékfilm *A sasok szárnya* (On Wings of Eagles, 2016) címmel, de ez meg sem közelítette az Oscar-díjas Tűzszekerek sikerét.

A párizsi uszoda legnagyobb hőse az amerikai *Johnny Weissmuller* volt, aki a 100 és 400 méteres gyorsúszásban, valamint a 4x200 méteres gyorsváltóval is aranyérmet nyert, és játszott a bronzérmet szerző amerikai vízlabdacsapatban is. A még a Trianon előtti Magyarország területén született sportember – amerikai állampolgárság hiányában – eredetileg nem is indulhatott volna a válogatóversenyeken (már az Államokban született öccse papírjaival versenyzett), de ha már kijutott, komoly sikereket ért el. Az alig 20 éves, daliás termetű fiatalember 100-on több mint 2 másodpercet vert az előző két olimpia bajnokára, *Duke Kahanamoku*ra, de sokat nem ünnepelhetett, mert még aznap a 3. helyért vízilabdáznia kellett. 400-on két igazi szupersztárt kellett maga mögé utasítania: a svéd világcsúcstartó *Arne Borg*ot és az 1500-on győztes ausztrál *Andrew „Boy" Charlton*t. Ez a küzdelem csak a legutolsó métereken dőlt el az amerikai klasszis javára. (Weissmuller 1928-ban 100-on és a váltóval megvédte bajnoki címét.)

Párizs éremhalmozói közé tartozott még a francia vívó *Roger Ducret*, aki három fegyvernemben összesen 5 érmet szerzett (aranyérem a tőr- és párbajtőrcsapatban, illetve tőr egyéniben, ezüstérem kard és párbajtőr egyéniben); az amerikai teniszező *Vinnie Richards* (aranyérem férfi egyesben és párosban, ezüst vegyes párosban) és a norvég sportlövő *Ole Lilloe-Olsen* (két arany- és egy ezüstérem három futóvadlövő számban). Az olimpia legeredményesebb női sportolója két amerikai teniszező, *Helen Wills* és *Hazel Wightman* volt: Wills a női egyesben és Wightman oldalán a párosban diadalmaskodott, míg az egyesben nem induló Whitman a női páros mellett (*Dick Williams*szel) a vegyes párost is megnyerte. (Az akkor 19 éves Willst a játékok szépségkirálynőjének is megválasztották, később éveken át a világ legjobbjának számított, összesen 19 Grand Slam-tornát nyert meg.)

4. Magyarok Párizsban

A világháború, a forradalmak és Trianon után a magyar sport épphogy csak éledezőben volt, ráadásul ekkor még az ország gazdaságát helyreállító népszövetségi kölcsön előtt álltunk. Ebben az időben a versenysport állami támogatása a negyedére csökkent. Emiatt a Magyar Olimpiai Bizottság csak olyan sportolók nevezését szorgalmazta, akik esélyesnek számítottak, illetve akik utazásuk költségeihez hozzá tudtak járulni. Magyarország végül 89 versenyzővel (3 nő volt köztük) képviseltette magát, és nagyjából hasonlóan szerepelt, mint utolsó részvétele idején Stockholmban. Három bajai kötődésű sportoló is a magyar küldöttség tagja volt: Pósta Sándor kard- és tőrvívásban, *Molnár Ella* úszásban, *Grósz Dezső* pedig a labdarúgócsapat tagjaként volt jelen, bár utóbbi végül nem került pályára. (Pósta és Molnár kiküldetésének költségeihez egy közadakozás révén Baja város lakosai is hozzájárultak.)

Somfay Elemér (középen), amint megnyeri a futamot – majd mégis második lesz...

Párizs magyar bajnoka, az agyaggalamblövő Halasy Gyula

Hazánk sportolói két arany-, négy ezüst- és négy bronzérmet szereztek Párizsban. A legtöbb érem a vívókhoz kötődik: *Pósta Sándor* egyéni kardvívásban győzött, ugyanitt *Garay János* bronzérmet szerzett; az elfogult, nem szakértő zsűri áldozatává váló kardcsapat a második, a tőrcsapat a harmadik helyen végzett. (*A mindkét csapatban szereplő Pósta Sándor olimpiai bajnokságának történetével 2014 júliusi és augusztus számunkban bővebben foglalkoztunk – M. J.*) A másik magyar aranyérmet hatalmas meglepetésre *dr. Halasy Gyula* sportlövő szerezte, aki a mai traplövés elődjének számító agyaggalamblövészetben győzött. A jómódú kisvárdai, kikeresztelkedett zsidó kereskedőcsaládból származó versenyző már 30 éves kora után ismerkedett meg a lövészettel, de az olimpia előtt még idehaza sem számított a legjobbnak versenyszámában. (A magyar bajnok *Lumniczer Sándor* Párizsban bélfertőzést szedett össze, így nem tudott képességeinek megfelelően teljesíteni.) Halasy 100 lövéséből 98 talált, ezzel a finn *Konrad Huber*rel holtversenyben állt a verseny végén, ám a „legnyugodtabb magyarnak" a mindent eldöntő szétlövésben sem remegett meg a keze, míg ellenfele egyet hibázott.

A magyar ezüstérmek csaknem mindegyike komoly méltánytalanság után született meg. Egyedül a kötöttfogású könnyűsúlyban (67,5 kg) birkózó *Keresztes Lajos* döntős vereségét volt könnyebb megemészteni, hiszen ő a címvédő, világbajnok finn *Oskari Friman* ellen maradt alul. (Négy évvel később már ő lett az aranyérmes.) A művészeti versenyek építészet kategóriájában *Hajós Alfréd* (Athén kétszeres úszóbajnoka) és a hozzá hasonlóan számos sportágban eredményes *Lauber Dezső* közös stadionterve viszont úgy lett második, hogy az első díjat nem adták ki. Ráadásul miután Lauber egy esedékes külföldi útja miatt nem írta alá az olimpiai jelentkezési lapot, még ezüstérem helyett is csak egy – utólagosan kiállított – emléklapot kapott. Ennél is felháborítóbb volt az atléta *Somfay (Stromfeld) Elemér* esete. Az ötpróba záró számában, a 200 méteres síkfutásban képeken is jól látható módon méterekkel mindenki előtt ért a célba, ám a francia versenybíró tévedésből az egyik utána beérkező cseh versenyző idejét írta be a neve mellé, és az időeredményért járó pontszám csak a második helyhez volt elég a finn *Eero Lehtonen* mögött. A nyilvánvaló tévedés okán felmerült az óvás lehetősége, de a magyar csapatvezetés a „magyar lovagiasságra és a javulni látszó francia-magyar sportkapcsolatok védelmére" való hivatkozással nem kívánt élni ezzel az eséllyel. Somfay élete végéig bajnoknak tekintette magát, és sírkövén is az „olympiai bajnok" felirat szerepel. A már említett vívókon kívül az úszó *Bartha Károly* (100 méteres hátúszás) és birkózó *Badó (Badowetz) Rajmund* (kötöttfogás, nehézsúly) szerzett bronzérmet.

Magyarország két csapatjátékban képviseltette magát Párizsban. A már ekkor a legendás Komjádi Béla által irányított vízilabdacsapat ugyan aratott egy háromszori hosszabbításban kiharcolt, szenzációs győzelmet a sportágban addig egyeduralkodó britek ellen, de ez olyan sok energiát kivett a játékosokból (akkor még nem lehetett cserélni), hogy a negyeddöntőben kikapott a belgáktól, végül az 5. helyen végzett. A magyar csapatban több későbbi olimpiai bajnok (*Barta István, Keserű Ferenc, Keserű Alajos, Vértesy József*) is játszott már ekkor is. A párizsi torna végül a házigazda francia csapat győzelmével ért véget.

Nagy reményekkel szállt vonatra a magyar labdarúgó-válogatott is, hiszen a kor hazai, sőt külföldön játszó sztárjai közül többen (*Fogl Károly, Orth György, Hirzer Ferenc, Opata Zoltán* stb.) is ott voltak a keretében, tőlük nem is titkoltan érmet remélt a hazai közvélemény. A torna ugyan győzelemmel indult (5:0 *Lengyelország* ellen), ám a nyolcaddöntőben a magyar csapat az ismeretlen, kissé talán alá is becsült Egyiptommal került szembe. A nagy hőségben a szokatlan stílusban játszó ellenféllel a magyar csapat nem tudott mit kezdeni, a szerencse sem szegődött a technikásabb, de enerváltan játszó magyarok mellé (kilenc kapufa és egy kihagyott 11-es!), és hatalmas meglepetésre 3:0-ás vereséget szenvedett, így számára már május 9-én befejeződött az olimpia. Az utóbb „egyiptomi csapásként" emlegetett vereségnek politikai következménye is lett: a *Fajvédő Párt* vezére, *Gömbös Gyula* antiszemita célzásoktól sem mentesen a parlamentben interpellálta *Klebelsberg* kultuszminisztert a „minősíthetetlen" szereplés miatt, de a jobbos sajtó sem maradt adós a „faji alapú" kritikával. (A csapat több tagja és szövetségi kapitánya, *Kiss Gyula* is zsidó származású volt, ráadásul a légiósokat cionista csapatokból válogatták be.) A hadjárat nem is maradt eredménytelen: a kapitány, sőt az MLSZ-elnök is lemondásra kényszerült, a játékosok jó része többé már nem szerepelt a nemzeti csapatban. A futballtornát egyébként Uruguay válogatottja nyerte meg, és a következő évtizedben az addig ismeretlen kis dél-amerikai ország dominált a világ labdarúgásában.

***

Az 1924-es párizsi olimpia minden rendezési hiányossága ellenére bebizonyította, hogy a világ egyre nagyobb része tette magáévá az olimpiai gondolatot, és igazolta, hogy a játékoknak van jövője. Botrányokból itt sem volt hiány, de Párizs mégis elsősorban már a kiemelkedő sporteredmények miatt maradt emlékezetes az utókornak. Az 1900-as csorbát sikerült kiköszörülni, és Coubertin abban a tudatban adta át a NOB-elnökséget utódának, hogy az olimpiai eszme győzedelmeskedett a nemzeti torzsalkodások felett. A bárónak az volt a terve, hogy az egész világra kiterjedő nevelési reformtervezet alapján Nevelésügyi Világuniót hoz létre, de ebből semmi nem valósult meg. Szülővárosa újabb évszázad múltán rendezhetett újra nyári olimpiát, de ez már nem sokban hasonlított a hőskor küzdelmeihez. ■

Az első bajai fagylaltozó alapítása

Sarlós István

■ A társadalom változásának számtalan megnyilvánulása van. A történelmi eseményekhez köthető változások jellemzően gyors, az uralkodó politikai rendszer által irányított, vagy generált folyamatok. Ezek általában jól követhetők, előzményeik és következményeik is dokumentáltak. Mellettük megfigyelhetők sokkal kisebb átalakulások, fokozatos változások, amelyeket a közösség igényei hoznak létre. Ezen igényekre az esetek nagy többségében valamilyen szolgáltatás épül, és a dokumentumokban ezen szolgáltatásnak a megjelenését, fokozatos bővülését követhetjük nyomon. Ma már számtalan olyan „társadalmi szolgáltatás" van, amely lassan jelent meg az emberi közösségekben, majd folyamatosan fejlődött, számtalan tudás és tapasztalat öröklődött tovább generációról generációra, majd beépült a köztudatba, egy idő után pedig az emberi élet természetes velejárója lett. A legjobb példa erre az egészségügy fejlődése, amely egyidős az emberi társadalommal. Sokkal rövidebb idő alatt hasonló vonalat járt végig az utazás is. Az utazással párhuzamosan jelent meg a vendéglátás. Az első kocsmák, ivók után folyamatosan lépett tovább a rendszer: *csárdák, vendéglők, fogadók* jelentek meg, majd idővel jöttek a *szállodák* is. A 19. században Magyarországon a vendéglátás – a polgári társadalom közösségi életének – egyik alapvető helyszíne a *kávéház*, ahol az italok és a főételek mellett megjelentek az édességek, azon belül a *fagylalt* is.

A fagylaltot feltehetőleg már az ókori Kínában is ismerték, innen jutott el a mediterrán térségbe. A közvetítők lehettek egyiptomi és föníciai hajósok is, ez bizonytalan, de *Hippokratész* feljegyzéseiben a fagylaltot gyógyszerként ajánlotta, *Nagy Sándor* ismerte, *Nero* különösen kedvelte. Készítése és tárolása – sok hó vagy jég kellett hozzá – miatt a fagylalt hosszú évszázadokig a gazdagok dessszertje maradt. A nagyközönség számára először a párizsi kávéházakban jelent meg, majd a 19. században folyamatosan terjedt az édesség Európában. Az ipari forradalom alatt a hűtéstechnika rengeteget fejlődött, a század végére már minden komolyabb vendéglátóhelyen kínáltak desszertként fagylaltot. Magyarországon a 18. században ismerték meg, a század végéről már maradtak fent kéziratos szakácskönyvek, amelyekben szerepeltek fagylalt-receptek. Ekkor a gyümölcsös fagylaltok voltak népszerűek, adalékként gyakran vörös vagy fehér bort, esetleg pezsgőt használtak hozzá. Az úri kastélyok báljai, díszebédjei mellett a polgárság is fokozatosan kedvelte meg a hideg édességet, a reformkori Pesten és Budán már népszerű volt, Baján 1851-ben *Steininger Antal* cukrászmester kezdeményezte az első fagylaltozó felállítását.

Az 1851. március 12-i tanácsülés határozata:

„185. Steininger Antal bajai lakos és cukrász egy fagylaldának az Oroszlány nevű vendégfogadó [ma az Oroszlán és a Vörösmarty Mihály utca sarkán álló épület] *és Vojnits László úr háza* [ma a Nagy István képtár] *közötti térségen leendő felállítását megengedtetni esedezik.*

Kérelmének egyedül azon feltét alatt, hogy a felállítani szándékolt fagylalda tovább szállítható legyen, s ugyanazt a folyamodó munkaidőben felszólításra onnét elvinni tartozik, hely adatván. Paldt György tanácsnok úr megbízatott, hogy e célra a szükséges tért jelölje ki, s azt a folyamodónak, ki a kérdéses helyért pengő öt forintot a városnak fizetend, mutassa meg, s illetőleg ugyanazt használatul neki átengedje."

Steininger Antal a 19. század második felében egy közismert, köztiszteletben álló polgár volt Baján, bár életéről ellentmondásos információink vannak. A szabadságharc alatt huszártisztként szolgált *Perczel Mór* délvidéki hadjáratában, 1849 áprilisában már százados volt, júliusban Szegeden áthelyezték egy másik ezredhez, feltehetően az utolsók között tette le a fegyvert. Büntetésből osztrák huszárezredbe sorozták be, de 1852-ben elbocsátották a szolgálatból. 1851-es kérvénye és 1852-es leszerelése időben nem egyeztethető össze, bár a kérvényében nem adott meg pontos időpontot a fagylaltozó megnyitásával kapcsolatban. (Az sem kizárt, hogy egyszerre két Steininger Antal élt Baján.) Az üzletmenetről részletes információnk nincsen, feltételezhetően rosszul ment, mivel 1854. február 20-án kérte a fagylaltozója áthelyezését a főtér északkeleti sarkához.

Az 1853. november 21-én tartott tanácsközségi ülés határozata:

„892. Nagy János házának [ma a Szentháromság tér sarkán a volt MABI-palota áll a helyén] *a szabályozás által történt elegyenlítése folytán határoztatik miképpen a netalántáni gödröknek kitöltendése után ezen a téren ezen őszi alkalmas időben akácfák ültessenek egyúttal a borkirakodó és illetőleg gőzősi induló helye a hídig két oldalról szintén fasor ültetendő.*

Megbízatván Rajtsányi József tanácsnok és Atanáczkovits Gábor képviselő urak miképpen belátásuk szerint szükség esetében mérnököt is használván e munkálatot szabályosan és ízlés szerint teljesítsék, eljárásukról szóló tudósításuk bevâratik."

Az 1854. február 20-án tartott tanácsi közgyűlés határozata:

„148. Felolvastatván Steininger Antal cukrásznak folyamodása minél fogva hi-

Utcai fagylaltos a 19. század végén

vatkozva az 1851 évi jegyzőkönyv 185. száma alatt hozott határozatára – könyörög a városi sétatéren mint t.i. oly helyen hol vállalatának szerencsésebb sikert reményl – egy fagylalda felállítását megengedni és illetőleg erre helyet adatni kötelezőleg igérvén évenként e hely használatáért 10 p. forintokat fizetni.

Folyamodának – azon a környéken hol a Nagy Sándor féle ház feküdt [ma a Szentháromság tér sarkán a volt MABI-palota helye, néha Nagy János házaként írják] *egy fagylalda felállítása a kért engedelem és illetőleg az ahhoz szükséges hely megadatik; oly kikötés mellett, hogy e helyért folyamodó ideiglenesképpen használhatván csak – tulajdoni igényt arra ne tarthasson a szóban lévő fagylalda pedig fából, s deszkából lévén felállítható, szerkezetére nézve szétbontható és elmozdítható légyen. Valamint a helynek magában érthetődvén oly helyen leendő kimutatása, mely a közlekedés akadályára ne szolgáljon, – úgy a többire nézve ügyelés a múlt évi jegyzőkönyv 892. száma alatt már némely teendőkre kiküldött Rajtsányi József tanácsnok és Atanáczkovits Gábor képviselő bízatván meg – jelentésük elváratik. Többnyire az évenkint használt, és jogellenzésül a házi pénztárba fizetendő 10 p. forintnak beszedése a házi pénztári hivatalra bízatván, alkalmazásul neki e végzemény kiadandó lészen."*

A határozatban megjelölt két városi tisztviselőt 1853 végén a terület rendezésének felügyeletével bízta meg a városvezetés. *Nagy Sándor* házát elbontották, utat építettek a borrakodó és gőzhajóállomás – ma a jachtkikötő – és a város főtere között; ez az út érintette a szigetre levezető első hidat is. Az elkészült út mellett akácfákat és bokorsort is telepítettek. A főtér északkeleti sarka ekkor a város egyik legforgalmasabb csomópontjának számított. Steininger Antal arra számított, hogy az itteni forgalommal könnyebben fenntarthatja a fagyizót, mint az Oroszlán utca sarkánál.

Az első bajai fagylalda további sorsáról nincsenek adatok. A városi házi pénztárba mindössze 10 forintot fizetett évente, ez oly minimális összeg, hogy nem kapott önálló rovatot a pénztárkönyvben. A bármikor elbontható, fából készült építményt a városi térképeken nem jelölték – nem maradt fent olyan, amin jelölték volna –, a mérnöki hivatalnak szintén semmilyen ügye nem volt vele, így ebből az irányból sem akadhatunk a nyomára. 170 év távlatából megállapíthatatlan, hogy Steininger Antal vállalkozása mennyiben volt sikeres, viszont az egyértelmű, hogy a 19. század közepén Baja város lakosságát – helyi társadalmát – már látták annyira polgárosultnak, hogy egy fagylaltozót „építettek" rá. ■

B. Horváth István:

A KERTBEN

- Dani Erzsi festményéhez -

A papír, furnér vagy
vászon tárgyi testén
életre kel, moccan,
old a merev festék.

Miután a tudat
szemen át beszűri,
agyba ivódik, s ki-
tágul. Szinte űri.

Bús-barna bokrok. Csont-
vékony fákból kifáj
zizegő zöld lomb. Lent:
egy száron egy virág.

Lélektől fehérré
tisztuló szék. Talán
nem üres. Látatlan
pang rajta egy magány.

Baja köztéri szobrai 13.

A Mária-tisztelet egyik legszebb bajai példája: a Mater Dolorosa szobor

Kordé Nóra

■ Baja régi barokk vallásos emlékeinek egyike és egyben a fellelhető alkotások közül az egyik legidősebb a város központjában, a Páduai Szent Antal templom déli falában álló *Mater Dolorosa* szobor. Keletkezésére és annak körülményeire vonatkozóan meglehetősen kevés forrás és adat áll rendelkezésünkre a kutatás során. A cikkben igyekszem megosztani a lényegesebb információkat az olvasókkal, de ahogyan már korábban is, nemcsak a konkrét műalkotás létrejöttéről fogok írni, hanem magáról a Mária-tiszteletről, a Mária-szobrok típusairól és azok rendeltetéséről is.

A Mária-kultuszt csak vázlatosan érintem, hiszen rengeteget lehetne írni róla, jelen van a katolikus és az ortodox vallású országokban, megjelenik nemcsak a vallási, hanem a tudományos (a katolikus *mariológia* például a teológián belül Mária üdvtörténetével és a hozzá kötődő dogmákkal foglalkozó tudományág) és kulturális életben éppúgy, mint az átlagemberek vallásos magánéletében, a mindennapok során. *Szűz Mária*, Jézus Krisztus – a keresztény Megváltó – édesanyja, akinek neve számtalan változatban ismert: *Boldogságos Szűz Mária, Boldogasszony, Istenanya* (Isten anyja: azaz Jézus, mint isteni személy anyja), *Szűzanya, Szeplőtelen Szűz, Mennyek Királynője, Miasszonyunk, Madonna, Fájdalmas Anya, Hétfájdalmú Szűz, Theotokosz, Maria Regina.* Az elnevezések aszerint is változnak, hogy minek vagy kinek a patrónájaként (pártfogójaként) jelenik meg, vagy milyen ünnepnapja van az adott napon. A katolikus keresztény év rendje szerint például az év első napján *Mária istenanyaságának ünnepe* van, február 2-án *Gyertyaszentelő Boldogasszony,* március 25-én *Gyümölcsoltó Boldogasszony,* április 26-án Mária, a *Jó Tanács Anyja,* május első vasárnapján a *Jó Pásztor Anyja,* május 24-én a *Keresztények Segítsége* és *Úti Boldogasszony,* június 27-én a *Mindenkor Segítő Szűz Mária.* Július 2-án *Sarlós Boldogasszony,* augusztus 2-án *Angyalok Királynője* – a ferences szerzeteseknél ezen a napon van a Porciunkula-búcsú is, – augusztus 15-e *Nagyboldogasszony,* augusztus 27-e *Mária hét öröme,* szeptember 8-a *Kisboldogasszony,* szeptember 15-e *Fájdalmas Boldogasszony,* szeptember 24-e *Fogolykiváltó Boldogasszony* napja, október 7-én *Rózsafüzér Királynőjéről*, október 16-án *Mária tisztaságáról*, december 18-án pedig *Mária születésének várásáról* emlékeznek meg. A felsorolás még így sem teljes, próbáltam az ismertebb, talán jelentősebb Mária-ünnepeket kiemelni, de ennél még több jeles nappal számolhatunk.

A Mária-tisztelet a kereszténység korai időszakától jellemző; tudjuk, hogy Mária és a gyermek Jézus ábrázolása már a 3. századtól jelen volt freskókon, mozaikokon, szobrokon, vagy táblaképeken, és a 4. századtól szenteltek az Istenanya, a Mennyek Királynője tiszteletére templomokat. Mária mint ember, a Hívők Anyja, a Fájdalmas Anya tisztelete csak később, a 13. századtól jelent meg. A Mária-kultusz a középkori keresztény zarándoklatok és búcsújárások idején is virágzott, amelyben a szent helyek felkeresése és bizonyos feltételek (böjt, imádság vagy valamilyen szenvedés felajánlása) teljesítése révén nyert részleges vagy teljes búcsút, azaz bűnbocsánatot a hívő. A búcsúcédulákkal való visszaélések vezettek végül 1517-ben *Luther Márton* (1483-1546) fellépéséhez és a reformáció terjedéséhez. Ezek következtében a búcsújárás elvesztette népszerűségét, és majd csak a tridenti zsinaton (1545-1563) megfogalmazott rekatolizáció részeként éledt újjá a 17. században. Ekkortól a Mária-tisztelet is újabb virágkorát élte a Mária-kegyhelyek révén, ahol valamilyen ereklyét, kegyképet vagy -szobrot őriztek, esetleg magát a helyet csodatétel vagy Mária-jelenés (pl.: *Fatima, Lourdes*) miatt tartották számon. Mindezeket a búcsújáró helyeket, Mária-kegyhelyeket (pl.: *Csíksomlyó, Máriaradna, Máriagyűd, Máriakönnye-Vodica-Baja*) hazánkban régóta számon tartjuk, hívők tömegei járultak régen és ma is Mária elé, és mondják el kéréseiket, vagy róják le hálájukat neki.

Mária ábrázolása és annak tisztelete a keresztény egyház tanítása szerint „jó és hasznos", a keleti egyház területéről fokozatosan terjedt el nyugatra is. Rendkívül változatos, amelyben különböző korszakokban különféle típusokat (az anyától a szolgálóleányon át a királynőig) fedezhetünk fel. A három nagyobb korszakot az efezusi zsinat (431) – azaz Mária istenanyaságának elfogadása –, a képrombolás – azaz a szentképek tiszteletének elutasítása és azok támadása a keleti egyházban – időszaka (726-843), valamint a reformáció – ellenreformáció (1517 és 1545-1563) határozza meg. Az ábrázolás főbb típusai az első korszakban: a trónon ülő Istenanya, ölében a Gyermekkel; Mária, a királynő, latinul Regina (főként Rómában, illetve a nyugati egyházban jellemző); a gyermekét szoptató Mária (Egyiptomban); az imádkozó Mária (többnyire az ég felé emelt karokkal jelenítették meg, mint közbenjárót az Isten vagy Krisztus felé); álló Mária a Gyermekkel (főként ikonokon), végül Mária dicsfénybe foglalt Krisztus-képpel.

A szobor eredeti környezetében a 20. század első felében

A későbbi korszakokban a már említett típusokat fejlesztették tovább, illetve kiegészítették, amely révén a Szűzanya újabb tulajdonságait emelték ki, mint *győzelemhozó, irgalmas, közbenjáró, mennybe fölvett,* valamint *szenvedő* Istenanya (azaz *Passió Madonna*). A legismertebb a gyermek Jézussal való Madonna-ábrázolás, de a gyászoló vagy fájdalmas Anya-kép, illetve a halott Krisztust ölében tartó *Pietà* is megjelenik. Királynőként, uralkodói trónussal, fején koronával is láthatjuk, de alázatosan térdre borulva szintén, szűzi erényére utalhatnak az alábbi szimbólumok: az átlátszó üvegedény, üvegablak, a kristály, a hófehér törölköző vagy a hófehér liliom. Oltalmazó szerepére a Köpenyes Mária, míg közbenjáró mivoltára imádkozó kéztartása utalhat az ikonográfiában.

A Mária-tisztelet hazánkban igen régre nyúlik vissza, ennek megfelelően annak szóbeli és tárgyi emlékei, valamint írott dokumentumai is szép számmal megtalálhatók az országban. Gondoljunk csak a 13. századi *Ómagyar Mária-siralom*ra, vagy a Mária-énekekre (pl.: *Boldogasszony Anyánk*), imádságokra, Mária-szobrainkra – melyek nemcsak a templomokban, hanem köztereinken is jelen vannak, vagy más Mária-ábrázolásokra, például festményeken vagy freskókon. Ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy nemcsak vallási, hanem történelmi jelentősége is van az Istenanya tiszteletének hazánkban, hiszen a *Patrona Hungariae* latin kifejezés is rá vonatkozik. Magyarország patrónájává (Magyarok Nagyasszonyává, Boldogasszony Anyánkká) vált, miután Szent István (1000-1038) király többször kérte Mária segítségét, és halála előtt – 1038. augusztus 15-én (Nagyboldogasszony napja) – egyházát, országát és saját magát is a Mennyek Királynőjének oltalmába helyezte. Legalábbis ezt mondja a történelmi hagyomány, amelyre a 12. századtól történeti, irodalmi források és képzőművészeti alkotások is utalnak. A kereszténység felvétele és államvallássá tétele, a keresztény templomok építtetése és több templom Szűz Máriának ajánlása, köztük a királyi családé, a székesfehérvári bazilikáé, mindezek arról tanúskodnak, hogy már ekkor jelentős hangsúlyt kapott a Megváltó édesanyjának tisztelete.

A Patrona Hungariae eszme közjogi tartalommal is bírt, hiszen a magyar király függetlenségét hangsúlyozta a külső hatalmakkal szemben. Később, jeles Árpád-házi királyaink alatt is virágzott Mária-kultusza hazánkban: *Szent László* (1077-1095) a nagyváradi székesegyházat emeltette a tiszteletére, *IV. Béla* (1235-1270) leányát, *Margit*ot (1242-1270) is Máriának ajánlotta, a budai várban pedig hozzákezdett a Nagyboldogasszony-templom építtetéséhez. Mátyás király (1458-1490) is tovább éltette a kultuszt: zászlóit a Boldogságos Szűz képe ékesítette, pajzsán Mária közbenjárását kérte, aranyforintján és ezüstgarasán szintén Mária volt látható a Kisdeddel. A Patrona Hungariae eszme a 17. században a *Regnum Marianum*, azaz Mária Országa fogalmával kapcsolódott össze. Ez azt jelentette, hogy Szent István országfelajánlása következtében Szűz Mária nemcsak patrónusa, hanem mindenkori örököse, tulajdonosa az országnak. A Habsburg-uralkodók idején szintén fennmaradt a kultusz, *I. Lipót* császár (1657-1705) 1687-ben, a Máriavölgyi kegyhelyen ajánlotta fel Magyarországot a Boldogságos Szűznek a török uralom alóli felszabadulás emlékére, a felajánlást 1693-ban meg is újította. Hazánkat azóta legalább még két alkalommal ajánlották fel a Magyarok Nagyasszonyának. A Millennium alkalmából 1895. október 6-án *Dessewffy Sándor* (1834-1907) csanádi megyéspüspök a máriaradnai kegykép előtt tett felajánlást egyházmegyéjére és az egész országra; *XIII. Leó* (1810-1903) pápa pedig *Vaszary Kolos* (1832-1915) bíboros kérelmére ekkor engedélyezte a Magyarok Nagyasszonya ünneplését (október 8. a napja). *Paskai László* (1927-2015) bíboros 1998-ban Nagyboldogasszony ünnepén, azaz augusztus 15-én újra felajánlotta az országot Szűz Máriának.

A fájdalmas anya még rácsok mögött

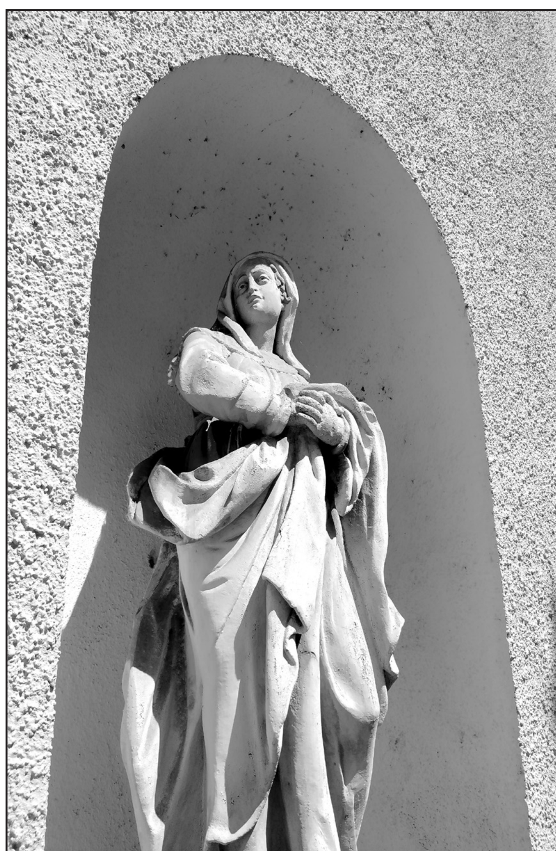
Még egy érdekesség a Mária-tisztelet kapcsán. A második világháború után két évvel, 1947-ben Mindszenty József (1892-1975) bíboros hercegprímás, esztergomi érsek Boldogasszony-évet hirdetett 1947. augusztus 15-től 1948. december 8-ig. A Mária-évvel csatlakoztak az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc centenáriumához, és célul tűzték ki egy új, magyar, keresztény társadalom építését – szemben a hatalmát egyre jobban megszilárdító, vallásellenes ideológiájú kommunista párttal. „[...] *a Boldogasszonynak szentelt esztendő csak akkor éri el a célját, ha a magyarság lélekben is újra Mária nemzetévé lesz*" – állt a püspöki kar körlevelében. A Mária-év kapcsán lezajlott szentmisék és a hozzá kapcsolódó vallásos programok tömegrendezvénnyé nőtték ki magukat, amelynek egyik állomása 1948. június 12-13-án Baja volt. Itt is hatalmas embertömegről, mintegy százezer főről számolt be az Új Ember katolikus folyóirat. E példa is mutatja, hogy a világháborús pusztítás után és a kialakuló új, sztálinista államberendezkedés idején is rengeteg hívő ember számára volt fontos a Mária-tisztelet.

A Mária-kultusz kapcsán már szóba került a Fájdalmas Anya tisztelete, amelyről a katolikus egyház évente kétszer emlékezik meg. Az egyik nap a *Fekete vasárnap*ot (azaz a nagyböjt ötödik és a húsvétot megelőző második vasárnapot) követő péntek (*fájdalmaspéntek*), a másik pedig szeptember 15. Előbbi konkrétan a Hétfájdalmú Szűz, utóbbi a Fájdalmas Boldogasszony napja. A fájdalmas anya tisztelete a 13. századtól jelent meg, ennek népszerűsítésében élen jártak a koldulórendek, közülük is leginkább a ferences barátok, valamint a szervita rend tagjai. Ez lényeges adat lehet, hiszen a bajai szobrot is éppen a ferences templomnál állították fel. A fájdalmas anya kultusza az evangéliumon és a hagyományon alapul, a legenda szerint maga *Szent János* evangélista alapozta meg; lényege Mária anyai fájdalmának tisztelete. A fájdalmas Anya, latinul Mater Dolorosa ábrázolási típusai: Mária a passió jeleneteiben vagy Hétfájdalmú Szűzanyaként, vagy a halott Jézust ölében tartó Anyaként (Pietà-ábrázolás). A Fájdalmas vagy Hétfájdalmú Szűzanyát fájdalmas arccal jelenítik meg, szívébe hatoló egy vagy hét tőrrel vagy karddal, vagy anélkül, összekulcsolt kezekkel.

A bajai Mater Dolorosa szobor jelenleg a Barátok temploma, azaz a Páduai Szent Antal plébániatemplom külső, déli falában lévő kis szoborfülkében található. A készítés dátuma, 1740 jól látható a szobor talapzatán, hasonlóképpen a szobor megnevezése is. Anyaga színezett homokkő. A templom bejárata felől, az épület délnyugati sarkánál a műemlék épületet jelző táblán némi információ magára a szoborra vonatkozóan is olvasható. Ez áll rajta: *„Sz. Benne Mater Dolorosa/ szobra, barokk/ 1740”*. Sajnos nem sikerült megtalálnom, hogy ki lehetett a szobor készítője, és az információs táblán olvasható névvel sem találkoztam másutt.

Ugyanakkor ennél a szobornál is jó kiindulópont a kutatásban a bajai ferencesek *Historia domus*a, azaz háztörténete. Ebben az 1741-es évre vonatkozóan találtam egyetlen feljegyzést december 1-jei keltezéssel, amely valószínűleg az egész évre utal, azaz nem derül ki, hogy mikor volt konkrétan a bejegyzett esemény. *„Tisztelendő Buday Imre atya házfőnöksége idején jótevők költségén készült a Boldogságos Szűz Mária oltára. Ugyanebben az évben, ugyanezen előbb nevezett készítette a Legszentebb Kereszt oltárát. Hasonlóképpen a négyszögletes udvar előtti fakeresztet a Fájdalmas Szűz Mária kőszobrával.”* Sajnos ebből sem tudjuk meg, hogy ki volt a szobor alkotója, viszont kiderül, hogy 1741-ben állították fel egy fakereszttel együtt, a négyszögletes udvar előtt. A Háztörténethez írt jegyzetekben erre vonatkozóan írta *Kőhegyi Mihály* (1934-2001) helytörténész-régész hogy a fakereszt a szoborral a kolostor keleti oldalán lévő bejárat mellett állhatott eredetileg. Azt tudjuk, hogy a szobor helye azóta is változott, mivel leírások és fotók is tanúskodnak arról, hogy a rendházat és a kertet körülvevő kőfal nyugati és déli falának találkozásánál készített szoborfülkében állt az 1960-as évekig. Újabb adat a szoborral kapcsolatban egy 1775-ös bejegyzésben olvasható, amely a *Basslich Bonaventura* atya (1723?-1790) házfőnöksége alatt befolyt adományok részletezése. *„A Fájdalmas Anya kápolnácskája, amely a templom jobb sarkán van, s a kerítést ékesíti a fakereszttel együtt, 80 Ft-ra becsülhető.”* Tehát ebből már megtudjuk, hogy változott a műalkotás helye, azt a kerítésben kialakított kis „kápolnácskában”, azaz egy vasráccsal ellátott, kupolás félhenger alakú fülkében helyezték el. A bejegyzés 1775. december 11-i, viszont a kis kápolna elkészítése nem biztos, hogy 1775-ben történt, hiszen a bejegyzés a Basslich Bonaventura atya házfőnöksége különböző évei alatti újításokra, felújításokra, beszerzésekre vonatkozik. Azaz a szobor helyét elkészíthették már a korábbi években is, hiszen az atya az 1773 és 1775 közötti időszakban már negyedik alkalommal töltötte be a házfőnökséget. Ehhez az adathoz teszi hozzá a jegyzetben Kőhegyi Mihály egykori múzeumigazgató, hogy a kerítéssel együtt bontották el a kis kápolnát is az 1960-as években, és csak nagy nehezen sikerült elérni, hogy a szobrot a templom déli falába vágott fülkében állíthassák fel, ahol azóta is áll. Kétségtelen viszont, hogy mégis van kapcsolat a Kálvária és a fájdalmas Anya-tisztelet között, hiszen a Kálvárián lévő kápolnát a Hétfájdalmas Szűzanya tiszteletére szentelték fel, belül, az oltár felett pedig ismeretlen alkotó barokk pietà képe díszíti.

A mellékelt havas fényképen a 20. század első felében, a kerítésben álló fülkében láthatjuk a szobrot, virágdíszes kovácsoltvas ráccsal, amely körülbelül a szobor talapzatáig érhetett. A szobor hátterében a fülke fala csillagokkal díszített, utalva talán a Szűzanya „mennybe fölvételetett” jellegére. Itt a csillagok csak a háttér díszítő elemeként jelentek meg, azaz nem a szobrot magát ékesítik, hiszen jellegzetes Mária-ábrázolás a tizenkét csillagból álló korona is. Ami még szintén eltér az általános ikonográfiától a bajai szobor esetében, hogy Mater Dolorosa-ábrázolás ellenére nem jelenik meg a tőr vagy a kard, csak a fájdalmas ég felé emelt tekintet. A kezek nem imára kulcsolt, hanem egymásba fonódó helyzetben láthatók. Mindezek ellenére az alkotás nagyon szép helyi példája a vallásos Mária-tiszteletnek.

A szobor a mai helyén és állapotában

Még egy érdekességre bukkantam a kutatás kapcsán. *Paul Flach* (1907-1991) néprajzkutató, helytörténész munkáit többször lapozgattam, korábbi szobrokkal kapcsolatban is. Ő írta egyik könyvében (*Zur Entstehungsgeschichte der deutschen Pfaerrei und Pfarrkirche von Baja,* 1974), hogy a kései barokk Mater Dolorosa szobor, korábban a Kálvária – az ott található hármas szoborcsoport – része lehetett. A szerző a feltűnő stílusbeli hasonlóságra alapozza feltevését, amelynek kapcsán felveti, hogy az alkotások ugyanannak a mesternek az alkotásai lehettek. Paul Flach szerint a Fájdalmas Anya szobrát a Kálvária szoborcsoportjából helyezték át, azaz az ottani Mária – Mária Magdolna – Szent János egység eredetileg négytagú volt, és mivel még egy női alak szerepelt, ezért nem volt feltűnő az áthelyezés. A feltevés érdekes, de nem tartom valószínűnek, hogy így lenne, hiszen a Kálvárián lévő szobrok jóval később keletkeztek – az 1700-as évek végén – mint a Mater Dolorosa, amely csak 1740-ben. Kétségtelen viszont, hogy mégis van kapcsolat a Kálvária és a Fájdalmas Anya-tisztelet között, hiszen a Kálvárián lévő kápolnát a Hétfájdalmas Szűzanya tiszteletére szentelték fel, belül az oltár felett pedig ismeretlen alkotó barokk pietà képe díszíti.

„Itt a sarkon jobbra kellett fordulni, átlépegetni az úttesten, és máris a Zárda utcába (ma Bartók Béla utca, de közbül Ferenciek terének is hívták), a Barátok kertjének sarkára ért az ember. A két utca találkozásánál a kert tömör falába valamikor réges-régen, 1740 körül kis, ívesen mélyített fülkét építettek, hogy elhelyezhessék benne a Mater Dolorosának a fájdalom görcsébe csavarodott, kékvörös-fehérre mázolt, szép barokk szobrát. A szobrot vasrács védte az esetleges bántalmazástól, de inkább arra szolgált, hogy az ájtatos Mária-tisztelők ide helyezzék virágcsokraikat. Gyakran lehetett látni buzgón imádkozó lányokat és asszonyokat, akik a fülke előtti két lépcsőre térdelve, valamiért könyörögtek vagy hálálkodtak.” Így emlékezett vissza *Major Máté* (1904-1986) Kossuth-díjas bajai származású építész az alkotásra és annak környezetére az 1910-1920-as évekre vonatkozóan. A szobor azóta is áll, lehet kicsit megkopva, és lehet, hogy újra felújításra szorul, de jelen van, és vele együtt a Mária-tisztelet is. ■

Hősi emlékmű Borotán

Sarlós István

■ Az 1924. évi XIV. törvénycikk május utolsó vasárnapját a nemzetért hősi halált haltak ünnepnapjává nyilvánította. Az országgyűlés törvényalkotását már megelőzték különböző rendeletek, amelyek az első világháború áldozatainak kívántak valamilyen formában emléket állítani. *Sándor János* belügyminiszter 1915. június 23-án kiadott 18 987. számú körrendeletében katonai emlékművek emelésére hívta fel a törvényhatóságokat a „nagy" háborúban hősi halált halt katonáik emlékére. A rendeletben a miniszter ajánlásokat fogalmazott meg a létesítményekkel kapcsolatban – emlékmű, emléktábla, emlékfa stb. –, valamint megalakult a *Hősök Emlékét Megörökítő Országos Bizottság* (HEMOB). Az 1917. évi VIII. törvénycikk a korábbi belügyminiszteri rendelet ajánlását kötelezettségként írta elő a települések számára, bár a belügyminisztérium a törvényhez tartozó végrehajtási utasításban elismerte: pontosan végrehajtani csak a háború befejezése után lehet. A háborús vereség és a trianoni békediktátum, valamint az ezzel együtt járó gazdasági válság az emlékművek építését elsősorban anyagi források hiányában elnapolta.

Klebelsberg Kunó belügyminiszter 1922-ben a 20.331-es számú rendeletével az emlékművek felállításának anyagi alapjait a közösségi gyűjtésben határozta meg, így elindulhatott a folyamat, de nagyon lassan haladt. A HEMOB szerepét a *Hősi Emlékmű-terveket Bíráló Bizottság* (HEBB) vette át, de az igazi problémát a források hiánya okozta. A közadakozásból folyamatosan csordogáló pénzek azért gyűltek, így egyre több településen épültek meg az emlékszobrok. A HEBB által felügyelt építkezéseken valamilyen szobor – ritkábban emlékoszlop – készült el, amelyen emléktáblán rögzítették a hősi halottak nevét. Az avatóünnepségek forgatókönyve is nagyjából hasonló volt, az avatóbeszédet egy „híres ember" mondta, majd a polgármester átvette az emlékművet.

Bács-Bodrog vármegyében – az országos trendnek megfelelően – a hősi emlékművek az 1920-as évek végén, 1930-as évek elején készültek el. Borotán 1934. szeptember 16-án adták át az emlékművet, amelyre meghívták a vármegye összes településének polgármesterét. A *Friss Újság* 1934. augusztus 28-i számában a 9. oldalon a rövid hírek között már beszámolt a készülő eseményről, amelyre *József főhercege*t hívták meg díszvendégnek. A bajai városházára szeptember 6-án érkezett meg a meghívó.

„I. 12189/1934

Méltóságos Polgármester Úr!

Borota község lakosságának áldozatkészségéből emelt hősi emléket folyó évi szeptember hó 16.-án délelőtt 10 órai kezdettel óhajtjuk felszentelni és leleplezni.

Kérem Méltóságodat, hogy ezen a magasztos ünnepélyünkön Baja város képviseletében megjelenni és érkezésekor a jegyzői laknál leszállni szíveskedjék.

Borota, 1934. szeptember hó 4.-én,

Mély tisztelettel: Koller László, jegyző.

A megjelenéséről értesítést kérek!"

Az emlékmű avatása nagy eseménynek számított, a „kötelező" vendégek mellett általában meghívták a hadiárvákat és -özvegyeket is. A lehetőségek szerint szerepeltették is őket a rendezvényen, verset-prózát mondtak, énekelhettek, nagy ritkán táncoltak is. A helyi dalegylet, legényegylet vagy leányegylet fellépése szintén az ünnepség része volt. A szervezők versengtek azon, hogy minél magasabb rangú állami tisztviselő mondja az avatóbeszédet. Borotán *dr. Marschall Ferenc* országgyűlési képviselő, a földművelésügyi minisztérium államtitkára mondta a beszédet, majd koszorúzás következett. Marschall Ferenc 1934 nyarán több hasonló ünnepségen is szónokolt, már készült az 1935 március végén, április elején esedékes országgyűlésiképviselő-választásokra. A Friss Újság szeptember 18-i számában rövid hírként számolt be az eseményről. *Dr. Borbíró Ferenc*, Baja város polgármestere nem vett részt az ünnepségen, szeptember 28-án küldött egy sajnálkozó levelet Borotára.

„Tekintetes Községi Elöljáróság. Borota.

Őszinte örömmel vettem tudomásul nagybecsű meghívójából, hogy Borota község világháborúban elesett hőseinek méltó emléket emelt. Igen sajnálom, hogy közbé jött akadályoztatásom folytán a f. hó 16-diki leleplezési ünnepélyen részt venni nem állott módomban, de biztosítom a tekintetes elöljáróságot, hogy lélekben ott voltam magasztos ünnepélyükön.

Baja, 1934. szept. 25.

dr. Borbíró, polgármester."

1934-ben 84 első világháborús borotai hősi halott neve került fel az emlékműre. Az első világháborús hősi emlékművek utóélete nagyon változatosan alakult. A legtöbbjük mind a mai napig áll, és a következő „nagy háborúban" hősi halált haltak nevei is felkerültek rá, a borotai esetében is ez történt. ■

A Bajai Honpolgár-estek tervezett előadói és az előadások ütemterve 2024/25

1. **Szegedi Péter** sporttörténész: *A magyar futballnagyhatalom születése.* Tervezett időpont: 2024. szeptember
2. **Szász Géza** történész, irodalomtörténész: *Francia útleírások a reformkori Magyarországról.* Tervezett időpont: 2024. október
3. **Németh Miklós** nyelvész: *1. Nyelvtörvények a világban és a magyarországi 2001. évi 96. törvény*
4. **Barna Dóra** biokémikus: *Számítógépes gyógyszertervezés a mesterséges intelligencia segítségével.* Tervezett időpont: 2024. december
5. **Draskóczy Eszter** irodalomtörténész: *Kárhozottak és boldogok Dante Komédiájában és a középkori víziókban.* Tervezett időpont: 2025. január
6. **Kőfalviné Ónodi Márta** történész-levéltáros: *A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Iskolanővérek bajai intézményének története, különös tekintettel az 1944/45-ös évre.* Tervezett időpont: 2025. február
7. **Szalisznyó Lilla** irodalomtörténész: *Magyar színjátszás és dráma a 19. században/ Jókai Mór és a színház kapcsolata.* Tervezett időpont: 2025. március
8. **Priskin Gyula** egyiptológus-ókortörténész: *Csillagmítoszok az ókori Egyiptomban.* Tervezett időpont: 2025. április
9. **Barna Barnabás** fizikus-csillagász: *Óriástávcsövekkel a csillagrobbanások nyomában.* Tervezett időpont: 2025. május

A bajai ágostai hitvallású evangélikus keresztyén anyaegyházközség története 1833-tól 1951. június 30-ig
(2. rész)

Kemény Gábor †
Közzéteszi: Mayer János

■ *III. rész I. fejezet: A KEZDET KEZDETÉN – 1833–1839*

A vallásos lét utáni szent vágyakozás, a lelkek éhsége és szomjúsága, az apák hitéhez való törhetetlen ragaszkodás az 1833. esztendőben arra késztette a Baján élő maroknyi evangélikusságot, hogy [*mind*] a maguk lelki szükségleteinek kielégítéséről, mind pedig gyermekeik vallásos neveléséről gondoskodjanak. Kevesen voltak és gyengék, de mégis erősek ahhoz, hogy ne merüljenek el a csüggedés örvényében.

Nem hiúság, önzés vezette őket, az utódok elismerésére sem vágytak. Lelkükben szent tűz lángolt, szívükben a reménység lángja égett, és szemeikben égi fény sugárolt. Az Isten iránti hála és szeretet ösztönözte, sarkallta őket.

Az evangélikus bajai egyházközség első pecsétje

Hajnóczy S. kiskéri lelkész, mint első gondozó – Ez érzelmektől indíttatva, még 1833-ban kérő szóval fordultak *Hajnóczy Sámuel* kiskéri lelkészhez, arra kérvén őt, hogy évenként egykét alkalommal látogassa meg őket, és ossza ki részükre az Úr szent vacsoráját. A nemes szívű, fáradhatatlan lelkipásztor örömmel teljesítette a bajaiak kérését, és ettől kezdve 1839-ig rendszeresen gondozta is őket. [*Kiskér, németül Kleinker/Kicshker mai nevén Bačko Dobro Polje Újvidéktől kb. 30 km-re északra, Verbásztól 9 km-re fekvő, az Árpádkor óta létező település. Lakosságának többségét 1945-ig evangélikus németek alkották, akiket nagyrészt 1786-ban telepítettek le. Mára sem nekik, sem az evangélikus közösségnek semmi nyoma nem maradt a dél-bácskai községben. Hajnóczy Sámuel a Martinovics-összeesküvésben kivégzett Hajnóczy József jogtudós rokona volt. Apja, ugyancsak Hajnóczy József a Pozsony megyei Modorban született, és előbb tanító, majd lelkész lett a Bács megyei Cservenkán, majd 1788-tól az újonnan létrejött kiskéri gyülekezet élére került, miután Wittenbergben is tanult, így németül is tökéletesen beszélt. Fia, Sámuel már Kiskéren született 1791-ben. Édesapja 1809-ben bekövetkezett halála után – bár pozsonyi gimnáziumi tanulmányait még nem fejezte be – a helyi közösség kérésére átvette annak vezetését, 1810-ben szentelték pappá. A kiváló szónoknak és nagyszerű szervezőnek is számító lelkész igen népszerű volt hívei körében, ám pályáját aztán megtörte a részvétel az 1848/49-es forradalomban és szabadságharcban, amely után hosszú börtönbüntetést szenvedett. Szabadulása után sem térhetett vissza gyülekezetének élére, 1857-től 1872-ben bekövetkezett haláláig Kiskőrösön élő lánya családja körében élt. Pályájáról bővebben: Bella Tibor Zoltán: Hajnóczy Sámuel evangélikus lelkész pályaképe = Kiskőrös Múltjából, 2019. május-június 1-4. – M. J.*]

Néhai Hajnóczy Sámuel egyházát és hazáját egyként szerető lelkész volt. Az 1848/49-i szabadságharcban maga is részt vett, mint a kiskéri gárdisták kapitánya és parancsnoka. 1849. február 4-én elfogták, később szabadon engedték. [*Tevékenysége elsősorban a környékbeli szerbek haragját váltotta ki, akiknek népfelkelői a kucurai paplakban fogták el a lelkészt Joszip Rajacsics szerb pátriárka elé hurcolták, aki Nagykikindán tartotta fogva. Kiskérről azonban hívei küldöttséget menesztettek a szerb egyházfőhöz, s kiálltak papjuk mellett. A küldöttség kérelmére és jótállására három hét múlva Rajacsics szabadon bocsátotta. – M. J.*] 1853. január 4-én, az úgynevezett Kossuth-dollárok árusítása miatt ismételten elfogták, és 1855. június 13-án Bécsben kötél általi halálra ítélték. A császár 12 évi könnyebb fogságra változtatta át az ítéletet, majd 1857. május 8-án amnesztiával szabadult a nehéz rabságból. Meghalt 1872. május 21-én – 80 éves korában – Kiskőrösön. [*Kossuth-dollárok: Az emigrációban élő Kossuth Lajos még Amerikában egy magyar alap számára dollárról szóló kötvényeket bocsátott ki 1852-től, és ezeket adta azoknak, akik pénzadománnyal akarták segíteni a magyar ügyet. A szervezkedők azonban nem vették észre, hogy osztrák kémek is befurakodtak soraik közé, hamar lelepleződtek, a résztvevőket elítélték. Hajnóczy börtönbüntetését Lipótváron, majd Josefstadtban töltötte le, a kiskéri gyülekezet élére más lelkész került – M. J.*] Midőn Hajnóczy S. gondozásba vette a gyülekezetét, helyesebben a bajai szórvány evangélikusokat, tehát még 1833-ban megindult a gyűjtés templomépítés céljára a bajaiak körében.

Első adakozások – Ez időből származó feljegyzések szerint a következők adakoztak: 1. *Sámuel Friedrich Ei[c]hhardt* 10 frt. [forint] 2. *Joh. Michael Beyer* 5, 3. *Christian Kaihler* 2, 4. *Joh. Adam Ritter* 2, 5. *Joh. Gabrielis* 2, 6. *Ferdinand Hermsdorfer* 2, 7 *Elizabetha Groszin*, 5 8. *Stephan Grosz* 2, 9. *Karl Müller* 2, 10. *Mathias Binder* 1, 11. *Wilhelm Michelsen* 2, 12. *Valentin Wentz* 2, 13. *Dániel Grosz* 2, 14. *Karl Grau* 5, 15. *Stephan Grosz* 3, 16. *Joseph Prasszer* 2, 17. *Joseph Eichhardt* 4, 18. *Johan Rimler* 2, 19. *Joh. Friedrich Zingen* 2 Ft 24 krj. [krajcár], 20. *Friedrich Sohl* 1, 21. *Samuel Eichhardt* 2 frt. Összesen: 8 frt. 84 krj.

Tehát 1833. június 23-án a bajai evangélikusok áldozatkészsége bizonyos alapot teremtett, illetve adott össze a templomépítés céljaira. Az adományozók fenti névsora egyben feltárja az ez időben Baján élt evangélikus családok neveit is. Több család aligha lehetett, mert az akkori feljegyzés szerint kb. 80 evangélikus lélek élt a város területén.

Nem találtam nyomát annak, hogy ez időben mikor és hol tartották az istentiszteleteket. Valószínű, hogy egy-egy család engedte át otthonát a kis közösségnek. A kiskéri lelkész költségeit, az úrvacsorához szükséges bor árát közadakozásból fedezték. A lelkészt *Bayer Fülöp* hozta el Kiskérről, és vitte is vissza saját kocsiján, és ugyancsak nála volt szálláson is. Hogy mit jelentett ez az út a lelkész és a fuvaros számára, legyen elég csak annyit mondanom, hogy légvonalban 95 km a távolság Baja és Kiskér között. Ez akkor is annyi volt.

Az 1838-as év végén vagy 1839 elején a bajaiak kérvénnyel fordultak a Bács-szerémi evang. egyházmegyéhez, melyben egy levita-tanítói állás megszervezésére kértek engedélyt. A bajai evangélikusok szervezkedése ily módon mind komolyabb formát öltött, és lassan az egyház megalakításához vezetett. [*Lévita tanító: lelkészi szolgálatot is végző tanító a református, illetve az evangélikus egyházban. Az ószövetségi eredetű megnevezéssel azokat a mestereket illették, akik leányegyházközségekben teljesítettek*

szolgálatot: tanítottak, prédikáltak, temettek, csupán a sákrámentumokat nem szolgáltatták ki, később – ahogyan akkor Baján – időnként ez utóbbiakra is felhatalmazást kaphattak – M. J.]

2. fejezet: A BAJAI FIÓKEGYHÁZ MEGSZERVEZÉSE. AZ ELSŐ LÉVITA-TANÍTÓ MEGVÁLASZTÁSA 1839–1845

A Bács-szerémi evang. egyházmegye 1839. évi május hó 23-án, Újverbászon tartott közgyűlésében magáévá tette a bajaiak kérelmét, hozzájárulván a bajai levita-tanítói állás megszervezéséhez.

Ábrahám István lev.-tanító megválasztása – Az engedély birtokában 1839. nov. hó 21-re próbaszónoklatra hívták meg *Ábrahám István* kecskeméti tanítót, ki a felkérésnek eleget tett, és az említett napon istentiszteletet végzett Baján, *Hajnóczy Sámuel* kiskéri lelkész jelenlétében. Istentisztelet után Ábrahámot [a bajaiak] nyomban meg is választották első lévita-tanítójuknak. Átadták meghívólevelét, mely szerint javadalma évi 300 frt. készpénz, 6 öl fa, lakás és stólajövedelem. Keresztelésért 30 krajcár, temetésért 1 frt. [*illeti meg*].

Miután Ábrahám I. a meghívást elfogadta, 1839. december 28-án *Sztehló* [*helyesen: Sztehlo – M. J.*] *János* főesperes, petrováci lelkész hivatalába beiktatta. A jegyzőkönyvi bejegyzés szerint a bajai evangélikus fiókegyház hivatalosan 1840. január 1-jén végérvényesen megalakult.

Egyházalapítók – 1840. január 1-jén, az egyház megalapításának napján az egyházalapító hívek egy kötelezvényt állítottak ki, melynek értelmében kötelezik magukat, hogy úgy az egyház fenntartásához, mint pedig a templom és iskola felépítéséhez egyszer és mindenkorra a következő adományokkal járulnak hozzá: *„Fundatores ecclesio”* (sorban következik az adományozók neve, mellette adományuk összege): l. *Joseph Praaszer* l0 frt., 2. *Michael Bayer* 40 frt., 3. *Jos. Fridrich Singen* 4 frt., 4. *Johan Rimler* 5 frt., 5. *Kristian Kaihler* 5 frt., 6. *Karl Grau* 40 frt. 7. *Stephan Grosz* 20 frt., 8. *Johan Gabrielis* 20 frt., 9. *Valentin Wentz* 5 frt., 10. *Joseph Eichardt* 40 frt., 11. *Binder Mathias* 5 frt., 12. *Dániel Grosz* 40 frt., 13. *Wilhelm Michelsen* 5 frt., 14. *Elisabetha Groszin* – lakást ad a lelkésznek, 15. *Fridrich Zohl* aus Kiskér (= *Kiskérről – M. J.*) 4 frt., 16. *Samuel Eichardt* 5 frt., 17. *Daniel Eichardt* 10 frt., 18. *Jon. Georg Grosz* 10 frt., 19. *Frau Jakoby* 4 frt., 20. *D. Manhold* 8 frt., 21. *Herr Stahr* 4 frt., 22. *Frau Riglerin* 4 frt. 30 krajcár, 23. *Joh.Georg Scheurer* aus Württenberg (= *Württembergből származó – M. J*) 4 frt., 24. *Robert Haubner Tabezier* 1 frt., 25. *Misholtz gebürtig* (=*született – M. J.*)

Az 1840-es bajai nagy tűzvész áldozatainak síremléke a Rókus temetőben

Danub-Achatz 2 frt., 26. *Gottlieb Sigmund* aus Würtemberg (= *Württembergből – M. J.*) 2 frt., 27. *Dantz Péter* szárm. Paksról 1 frt., 28. *Polák István* Nyitra vármegyében született 2 frt., 29. *Gyula Fialla* 4 frt., 30. *Sponézéer Kancz* 4 frt., 31. *Franz Sepp* – Jarlich 4 frt., *Jakob Bayer* 5 frt., *Kobelraus Samu.* [*Kézírással beszúrva a végösszeg:* 307 Ft 30 Kr.]

Eddig tart az alapítók jegyzéke, s annak leközlésénél alkalmazkodtam az egyes aláírások szó szerinti kiírásához. [*Egyes nevek esetében feltételezhető, hogy a lelkész azokat pontatlanul olvasta ki a kézírásos dokumentumból – M J.*]

Első egyházfelügyelő – A fiókegyház első felügyelőjét 1840. január 22-én választották meg – *ramótsai Markos Pál* táblabíró személyében. [*Ramocsai Markos Pál Bács-Bodrog vármegye táblabírája, egyben a bajai hercegi uradalom és a Ferenc-csatorna Magyar Hajózó Társaság ügyvédje, kora közéletének ismert alakja volt – M. J.*]

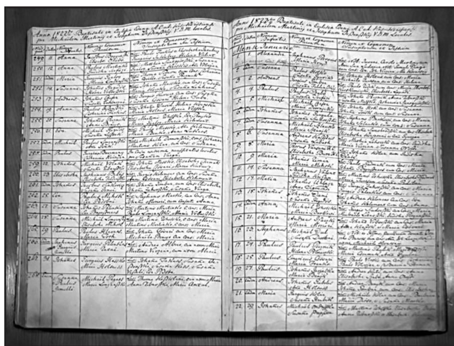
Első közgyűlés – 1840. április 30-án tartották meg az első törvényes egyházközségi közgyűlést a felügyelő elnöklete alatt, mely alkalommal ismételten nagy adománnyal járultak egyesek az egyház fenntartásához. Az adományozóknak ez alkalommal tett kötelező nyilatkozata,valamint az adakozók neve és az adomány összege a következő: *„Mi alól írottak ezennel szorosan kötelezzük magunkat, hogy azon pénzbeli ajánlásainkat, melye[eke]t itt önkezünkkel aláírunk az itt Baján állítandó Ev. eccla [ti. evangélikus eklézsia – M. J.] javára és alapítására, e folyó évi Sz. Mihály napjára* [ti. szeptember 29-re – M. J.] *készpénzben le fogjuk fizetni, oly módon, hogy ha azt tenni elmulasztanánk az közülünk mindeniken a legújabb törvény értelmében szóbeli perrel és Summás úton a Prédikátorunk felperessége alatt minden hozzá járulandóságaival egyetemben meg vétethessen. Költ Baján az 1840-ik évi április 30-án tartott gyülekezetünkbe.”* Az aláírások és a bejegyzett adományok a következők: *Joseph Eichadrt* [helyesen nyilván Eichardt] 100 frt., *Michael Bayer* 100, *Daniel Grosz* 100, *Karl Grau* 100, *Johan Gabrielis* 100, *Valentin Ventz* 10, *István Grosz* 60, *Johan Rimler* 12, *Christian Kaihler* 10, *Wilhelm Michelsen* 13, *Binder Mathias* 5, *Got. Fridrik [Friedrich] Singen* 10 frt., summa 620 frt. 30 krj.

Első presbiterek – Ugyancsak ez első gyűlés keretében választották meg a legelső presbitériumot, éspedig: *Michael Bayer, Daniel Grosz, Joseph Eichardt, Johan Rimler, Carl Grau* és *Johan Gabrielis* személyében.

Kimondották továbbá, hogy vesznek egy gyülekezeti házat, kiküldtek egy bizottságot, és felhatalmazták, hogy a Zsidó utcában áruba bocsátott Ritter-féle házat 1000 pengő-forint árban megvehessék. A vételárat az eddigi adományokból fedezik, s a hiány fedezetére a hívektől kölcsönt vesznek fel.

Leég a város – Az első közgyűlésnek e csodás áldozatkészségből fakadó nagy elhatározását végrehajtani azonban nem lehetett. A gyűlést követő napon – 1840. május elsején – hatalmas vihar tombolt. Óvatlanságból tűz keletkezett a felsővárosban, és rövid egy óra leforgása alatt már az egész város lángokban állott. Romokban hevert csaknem minden templom, és százszámra a családi otthonok. A virágzó város órákon belül siralom és nyomor tanyája lett. Zokogva állottak az emberek fáradságuk jutalmának megüszkösödött, lángtól perzselt romjainál. Leégett az Eichardt család háza is, hol az istentiszteleteket tartották. Nemkülönben a Ritter-féle ház is, melynek megvásárlását előző nap elhatározták. Hajléktalanok lettek a hívek, de az egyház is. *Grosz Erzsébet* lakása, hol az egyház lévitája talált otthont, érintetlen maradt.

Reformátusok testvéri segítsége – E nehéz időkben segítségül siettek a református testvérek, s a tűz pusztításától megkímélt imaházukat felajánlották evang. istentiszteletek tartására. Egyben arra kérték a miéinket, hogy miután az ő lévitájuk eltávozott, az evang. lévita tartson számukra is istentiszteletet. Megegyeztek, hogy egyik vasárnapon magyar nyelven tart a reformátusok, és következőleg németül az evangélikusok részére. 1840. május 31-én tartotta első istentiszteletét lévitánk a ref. imaházban. *Ábrahám* lévita mintegy másfél éven át gondozta így a két egyházat. Mikor pedig a reformátusok új

Evangélikus anyakönyv a 19. századból

prédikátort kaptak, a helyzet annyiban módosult, hogy vasárnaponként 8[*-tól*] 9-ig a reformátusok, 10[*-től*] 11-ig az evangélikusok tartották istentiszteletüket a ref. templomban. [*A bajai református egyházközség lelkészi állása 1840 és 1841 között betöltetlen volt, ezt követően került az élére Herczeg Benjámin, aki egészen 1871-ig szolgált Baján. A református imaház ebben az időben is azon a telken állt, ahol ma a lelkészlak található, de templomuk csak az évszázad végén épült fel. – M. J.*]

Első úrvacsorai kegyszerek – A tűzvész nyomán elkövetkezett nyomorúság ellenére sem csökkent híveink áldozatkészsége. A megpróbáltatás még inkább az egyház felé fordította a szíveket. *Eichardt Sámuel Frigyes* még a tűzvész hónapjában ezüst úrvacsorai kelyhet és réz boroskancsót adományozott az egyháznak. Az Eichardt család viszont egy igen érdekes, díszes veretű vas pénzesládával ajándékozta meg a gyülekezetet, míg *Grosz Dániel* 100 forinttal sietett a közösség megsegítésére. A kehely és [a] pénzesláda ma is használatban vannak.

Anyakönyvek – Az egyház keresztelési, esketési és halotti anyakönyvei 1840. január 1-től vezettetnek. Az egybekötött anyakönyvek legelső oldalán a következő beírás olvasható: *„A bajai Evangelica Sz. Ecclesia Anyakönyve 1840-ik Esztendőtől kezdve, amidőn ezen kis Gyülekezet az Atyának, Fiúnak és a Szentlélek Istennek nevében felállítódott az Isten ditcsősségére és a hivek boldogittására!!!”*

A kereszteltek anyakönyvének legelső adata szó szerint idézve így hangzik: *„Szám: 1. – Született: Január 17. – Kereszteltetett: Jan. 18. – A szülőknek neve és polgári helyheztetése* [=foglalkozása – M. J.]: Tiszteletes Ábrahám István és Rhuz Carolina, a bajai Ev. Eccla. Levitája. – A szülött neve: Berta, Ersébeth, Anna. A keresztszülők neve és polgári helyheztetése: Grau Károly és Grosz Ersébeth mészáros-mester – Grosz Dániel és Beck Anna Timár M. – *Bayer Mih. és Eichardt Anna Timár Mes. – Grosz Ist. Grau Ersébeth Timár Mester, Gabrielisz János és Eichardt Trézi Szabó Mester – Tettes* [=Tekintetes – M. J.] *Jarkó Ágnes kis asszony – Tettes Cséfalvay Jósef u r. – A keresztelő pap: Ábrahám István.”*

Több vonatkozásban érdekes ez a bejegyzés, és nem utolsósorban azért is, mert fényt vet néhány ev. család foglalkozására és következtetni enged továbbmenően arra is, hogy az itt letelepedett németországi evangélikusság csaknem egészében iparos volt.

Anyakönyvezés nyelve – Az anyakönyveket kezdettől fogva magyarul jegyezték, közben azonban – 1854 [-től] 1876-ig – latinul. [*Az ún. önkényuralom időszakában a korábban már hivatalos nyelvvé vált magyart igyekeztek a háttérbe szorítani, így az egyházaknak is vissza kellett térnie a korábban már elhagyott latin nyelvű anyakönyvezéshez. Mint látható, a helyi evangélikus gyülekezet – más felekezetek gyakorlatához hasonlóan – csak jóval a kiegyezés után tért vissza a magyar nyelvű bejegyzésekhez – M. J.*]

Számadások 1840-ben – Az 1840. évi számadás szerint az egyház bevétele az előző év maradványával együtt 406 frt. 03 és l/5 krajcár. Kiadás: 57. frt. 38 krj. Maradvány: 348. frt. 31 é s l/5 krj. Érdekes, hogy a bevételi tételekben nem találhatók az adományok. A kiadásban viszont nincs feltüntetve a lévita-tanítónak kifizetett évi járandóság. A számadás viszont közgyűlésileg jóváhagyatott.

Első kurátor – Az 1841-ik esztendőben történik először említés az egyház első kurátoráról – *Grosz Dániel*ről. De hogy mikor választották meg, arra adat nincsen.

Egyházfi – miután *Michelsen Vilmos* egyháztag az évi 5 frt. egyházi adóját megfizetni nem tudta, ellenszolgáltatásként önként vállalkozott a szolgai teendők végzésére. Ezen időtől kezdve tehát már „egyházfi” is volt. Jellernző és tanulságos, példaadó és megszégyenítő ez a tény sokak számára minden időben. Michelsen egyháztag megkereste a módját annak, hogy ha fizetni nem tud, hát más úton bár, de segíteni kívánja egyházát. Így volt ez 1841-ben. A tényt jegyzőkönyv igazolja.

1848 a csendes munkálkodás esztendeje. Az 1843. évi július 30-án tartott közgyűlés határozatai arra engednek következtetni, hogy az egyházi élet, a külső egyházépítést illetően újra lendületet vett. Először is bizonyos rend alakul ki. A közgyűléseket ezentúl a tárgysorozattal együtt meg kell hirdetni, a jegyzőkönyv vezetését kurátor helyett a lévitára bízzák. Kötelezik a lévitát, hogy évente kétszer tartson vizsgát, éspedig először a konfirmandusokkal, és másodszor augusztus hó végén. Az első vizsga után 14, a második után 45 nap, nagy ünnepeken viszont 3 nap szünet adandó a tanulóknak. Válasz nélkül kell hagynom a kérdést: hol tanított a lévita? Nem kísérletezem feltételezésekkel. Adatot nem találok, bármennyire érdekelne is.

Telekvásárlás – Az 1843. augusztus 6-iki közgyűlés kimondja a *Czintula*-féle kertnek megvásárlását 4000 pengő-frt. összegért. Rövidesen szerződés erősíti a tényt. Nincs említés a telek fekvéséről, de sok körülmény igazolja, hogy a későbbi imaház, paplak, majdan iskola ezen a telken épült fel, így tehát ezen a telken állanak ma is épületeink. Ennek a teleknek nagyobbik fele képezte régen a papi és tanítói kertet is, melyek később sajnos eladásra kerültek. A telken egy rozzant épület is állhatott. Ezt valószínűsíti az ez év nov. 1-jén felvett jegyzőkönyv, miszerint a házat javították, és a lakónak fizettek, hogy abból mielőbb kimenjen. A szóban levő épület pedig csak az lehetett, mely a jelenlegi paplak tövében állott, a rendes utcai frontnál kijjebb állott, régen tanítói lakul is szolgált, s amely épület az egyház iskolájának, illetve a jelenlegi tanácsteremnek megépítésekor lebontatott.

Anyásítás iránti kérelem – 1844. június 30-án terjesztette fel a fiókegyház az anyásítás iránti kérelmét a Bács-szerémi egyházmegyéhez, s egyben az imaház és a paplakkal egybeépítendő iskolaterem építésére is engedélyt kért. Amint később látni fogjuk, az egyház mindkét kérelme teljesült. [*Anyásítás: egy-egy szórvány, valamely másik egyházközség filiájaként működő gyülekezet anyaegyházközséggé emelése az egyházmegye által. Anyaegyházközség az, amely önálló gazdálkodást folytat, így közadakozásból fenn tudja tartani a lelkészi állást, így választási joga van lelkész, presbitérium és főgondnok vonatkozásában. – M. J.*] ■

- Folytatjuk -

A bácskai Kiskér látképe, amely alá kezdetben a bajai lutheránus közösség tartozott

„Szép, kerek sportpályafutásom volt…"

Kovács Péterrel kosaras múltról, válogatott és klubsikerekről, bajai kosaras jövőről

■ ***Aligha vitás, hogy a bajai felnőtt férfi kosárlabdázás legsikeresebb korszakait (az 1960-as és az 1980-as éveket) rég magunk mögött hagytuk, és legalábbis kétséges, hogy megélhetünk-e még valami hasonlót. Ha csapataink nem is, Bajáról elszármazott kosárlabdázók az elmúlt évtizedekben is öregbítették a helyi utánpótlás-nevelés hírnevét, és más városok csapataival komoly sikereket mutathattak fel. Közülük is kiemelkedik KOVÁCS PÉTER pályafutása, aki kétszeres magyar bajnok és többszörös kupagyőztes lett, 50-szer szerepelt a nemzeti válogatottban, részt vett Universiadén és a 2017-es Európa-bajnokságon is. A főleg szívós védőként ismert játékos idén, 35 évesen befejezte profi karrierjét, és családjával együtt hazatért szülővárosába. Sikerekben gazdag pályafutásának áttekintése mellett e döntés hátteréről is beszélgettünk.***

Mayer János

■ - Kislányunk születése után a feleségemmel eldöntöttük, hogy miután befejezem az aktív pályafutásomat, visszaköltözünk Bajára. Ez azért alakult épp most így, mert ősszel kezdi az iskolát, és ehhez alkalmazkodtunk. A versenyszerű sport egyfajta vándorélet, neki viszont szeretnék stabil környezetet, állandóságot biztosítani – ez most jött el. Szerencsére úgy alakult, hogy a szándékhoz mindkettőnk számára álláslehetőség is társult, és az egykori edzőm a bajai kosárlabda-utánpótlásban is feladatot kínált. Így sem volt könnyű döntés, mert a játékot a mai napig élveztem, talán csak az edzések nem estek már annyira jól. Olyan időpontban hagytam abba, amikor még számítottak volna rám, és nem jutottam el odáig, hogy már nem kellek sehová, vagy már szabadultak volna tőlem.

- Ismert sportos családból származva menynyire vezetett egyenes út a kosárlabdázáshoz?

- Az anyai nagypapám kosarazott ugyan, de én őt nem ismertem, hiszen amikor meghalt, még nagyon kicsi voltam. *(Tinusz Ernő az első NB I-es bajai csapat játékosa volt az 1950-es években – M. J.)* Viszont valóban mindenki sportolt a családban: édesapám *(Kovács Lajos, az MNÁMK, korábban a Tóth Kálmán Szakközépiskola pedagógusa – M. J.)* testnevelő tanár is lett, édesanyám *(dr. Tinusz Katalin, a bajai Szent Rókus Kórház fül-orr-gégész főorvosa – M. J.)* annak idején komolyan atletizált; a bátyám, *Gábor* pedig futballozni kezdett. Én mindig is mozgékony gyerek voltam, a kosárlabda felé viszont szinte véletlenül, egy általános iskolai sportágtoborzó révén fordultam. Miután kiválasztottak, nagyon megszerettem, és meg is ragadtam a kosarasok között. Szerintem a család is örült ennek, gyakran jártak szurkolni a meccseimre, és követték, támogatták a pályafutásomat, édesapám időnként külön is foglalkozott, edzett velem. Baján mindvégig *Kajtár Zsolt* volt az edzőm, aki végigvitte ezt a korosztályt, amely neki köszönhetően szépen egyben is maradt: ennek is szerepe volt abban, hogy első osztályú játékossá fejlődhettem. Az utolsó gimnáziumi évemben már az akkor NB I/B-s bajai felnőttcsapatban is szerepet kaptam.

- Amikor középiskolásként a III. Béla Gimnáziumba kerültél, szinte egy komplett kosárcsapat érkezett az iskolába. Mit gondolsz, miért csak belőled lett sikeres játékos?

- Nem hiszem, hogy ez kizárólag a tehetségen múlott volna. Biztos, hogy az előrelépéshez komoly munkát kell végezni: rendszeresen bejártam tanítás előtt dobálni, a nyári szünetekben is sokat edzettem, gyakoroltam. A sportban eleve nagy a lemorzsolódás: sokan inkább a tanulást vagy a karriert választják. Természetesen középiskolásként nekem is sok mindent fel kellett áldoznom a sport miatt: az edzőim nem pártolták a sok bulizást, minden nap edzésünk, minden héten mérkőzésünk volt, de ha a meccs előtti este bulizni mentem volna, meglátszott volna a másnapi teljesítményen. Néha fájt is a szívem, amikor az osztálytársaim beszámolóit hallgattam a kalandjaikról, de a sport rengeteg élménnyel kárpótolt ezért. Volt olyan osztálykirándulásunk is, ami kimaradt, de azért a fontosabb közös programokon igyekeztem részt venni. És emiatt kellett lemondanom a síelésről is, élsportolóként ezt már a szerződésem is tiltotta a sérülésveszély miatt. Elég sportos osztályba jártam a Bélában, ahol akkor a felvételin pluszpont járt a sportolásért, talán ezzel is összefügg, hogy több osztálytársamból is komoly sportoló lett. *(Kovács Péterrel egy gimnáziumi osztályba járt többek között a későbbi triatlonos olimpikon Faldum Gábor, a triatlonban és hosszútávfutásban sikeres Veréb Dávid, az akkoriban evezősként, ma már pszichológusként ismert Hal Melinda és az orvos-futballválogatottal szép sikereket elérő Kollár Iván is – M. J.)* De rajtuk kívül is sokan sportoltak.

Kovács Péter a nemzeti válogatott mezében

- Mikortól érezted, hogy ebben a sportágban akár komolyabb jövőd is lehet?

- Általános és középiskolás korában inkább még a játék szeretete, a szórakozás miatt csinálja az ember, de amikor számomra közeledett a továbbtanulás ideje, egyre inkább realizálódott bennem, hogy élsportoló szeretnék lenni. Addigra éreztem, hogy akár az NB I-ben is lehet keresnivalóm. Az érettségi előtti évben már megkerestek Pécsről, hogy menjek hozzájuk, de úgy gondoltam, előbb szeretném befejezni a gimnáziumot és érettségizni, utána viszont csakugyan oda igazoltam, és ott már kipróbálhattam magam az NB I-ben is, ráadásul ez a továbbtanulási szándékaimmal is összeegyeztethető volt. Ekkor egyébként még két vagy három szezonon keresztül „viszszajátszottam" Bajára (akkor még volt olyan lehetőség, hogy a nagy klubok első csapatába még be nem férő fiatal játékosok egyfajta kölcsönmegállapodás keretében kisegítsenek más csapatokat).

- A pécsi ajánlat tehát kapóra jött továbbtanulás szempontjából is…

- Mindig is tovább akartam tanulni, ez az elvárás megvolt otthonról is: a szüleim mindig mondták, hogy a sportkarriert bármikor kettétörheti egy sérülés. A pécsi egyetemen aztán testnevelő-edző szakon folytattam a tanulmányaimat. Az egyetem nagyban segítette az élsportolókat, egyéni tanrend szerint tanulhattunk, persze az, hogy az óralátogatások mekkora része alól mentesültünk, az egyes tanároktól is függött. A követelmények azonban számunkra is ugyanazok voltak. Szerencsére nekem a többi sportággal sem voltak problémáim, már a gyakorlati felvételi idején – amelyre édesapám készített fel – a legtöbben

járatos voltam: jól ment a torna is. Persze az egyetemista létforma egyes részeiből éppúgy kimaradtam, mint a gimnáziumiból, de azért jutott abból is. Hatvanan kezdtük az évfolyamot, a végére volt némi lemorzsolódás. Nekem is két évvel tovább tartott az egyetem a szokásos időnél, de ezzel számoltam is, és persze nem is azon múlott a megélhetésem, hogy mikor fejezem be az egyetemi tanulmányaimat.

– Életkori okokból nem láthattad fénykorukban játszani a bajai kosárlabda nagy alakjait. Kik voltak így a példaképeid a sportágban?

– Szerencsére abban az időben, amikor érdeklődni kezdtem, voltak NBA-meccsek a tévében, és ott könnyű volt példaképeket találni, és persze arról álmodoztunk, hogy mi is eljussunk odáig. Nekem *Michael Jordan* lett az, akire felnéztem: a könnyed játéka, az elszántsága, a küzdeni tudása és az egész kisugárzása nagy hatással volt rám, és nála ehhez hihetetlen tehetség és sajátos játékstílus társult. (Azt hiszem, én is igazi küzdős játékos lettem.) Nem véletlen, hogy a mai napig óriási rajongás veszi körül, és minden kosaras gyerek rá akart hasonlítani.

– Elsősorban védekező specialistaként tartanak számon. Hogy alakult ki ez a szerepköröd?

– Az egész talán abban gyökeredzik, hogy már Baján agresszívan védekező taktikát játszottunk egész pályás letámadással. Bár kevés játékos élvezi a védekezést (nyilván mindenki pontokat akar szerezni), de én ebben is megtaláltam a szépséget, és élveztem: egy-egy labdaszerzésnek is nagyon tudtam örülni. Az utánpótlás korosztályokban azért még nem számítottam védőspecialistának, ezt a szerepet már inkább az NB I-ben osztották rám. És mivel többször is sikerült az ellenfelek legjobb játékosait semlegesítenem, az edzők főleg erre kezdtek jobban használni. Ehhez bizonyos fizikális adottságokra, gyorsaságra mindenképp szükség van, de akarni is kell. Sok NB I-es játékos sem fekteti be azt a munkát, ami ehhez kell, a védekezést inkább arra használja, hogy energiát gyűjtsön a támadásokhoz, én viszont oda tudtam tenni a maximumot, és ez motivált is. Az edzők ezt díjazták, hiszen pontosan tudják: valakinek a piszkos munkát is el kell végeznie, ha az nem is olyan látványos, mint a kosárszerzés. Ráadásul egy jól védekező játékos a többiek védőmunkáját is magával húzhatja, arról nem is beszélve, hogy mekkora löketet adhat a csapatnak, ha sikerül az ellenfél legjobbját kivenni a játékból. Ezt az agresszivitást, hogy nem ismertem elveszett labdát, a szurkolók is elismerték.

– Emlékszel az első NB I-es mérkőzésedre?

– Arra, amikor ténylegesen pályára is léptem, igen. Egy *Hódmezővásárhely* elleni találkozó utolsó két-három percére cserélt be az edzőm, ami attól is óriási élmény lett, hogy sikerült is kosarat dobnom. Utána aztán egyre több lehetőséget kaptam, így jutottam el 443 első osztályú mérkőzéshez, ami azért már komoly szám. Persze ma jóval több meccs van, más is a bajnokság lebonyolítása, mint a régi bajai nagy csapatok idejében, de azt hiszem, hogy ezzel elégedett lehetek.

– Még egyetemista korodban bekerültél a magyar Universiade-válogatottba. Milyen ezen a tornán játszani?

– A mai napig fantasztikus élményként emlékszem vissza rá. Ez a rendezvény kicsiben nagyon hasonlít az olimpiára, afféle egyetemi olimpiáról beszélünk. Én 2011-ben a kínai Sencsenben vehettem részt a játékokon, és tényleg szinte olimpiai miliőben érezhettük magunkat: egyfajta olimpiai faluban laktunk, de nekem már az is nagy élmény volt, amikor azokat a formaruhákat próbálhattuk, amelyekben aztán a megnyitón felvonultunk. És persze jó volt a többi nemzetek küldöttségét is megcsodálni. Máig szívesen veszem elő az akkor készült képeket. Magyar csapat előtte kosárlabdában sokáig nem is szerepelt az Universiadén. Amikor egyetemi-főiskolai jogviszonnyal rendelkező sportolókat kerestek, én is képbe kerültem, és elég sok NB I-es játékos volt hallgató, így egészen jó csapatunk állt össze, amely másfél hónapos nyári edzőtábor után utazhatott ki a megmérettetésre. Ott talán hat mérkőzést játszottunk, az elsőt mindjárt az *Egyesült Államok* ellen. Tőlük persze kaptunk egy jó nagy zakót, de nagy élmény és tapasztalat olyanok ellen játszani, akik közül többen is eljutottak az NBA-ig, de más ellenfeleink több játékosa is igen sokra vitte később. Az is szerencsés volt, hogy a lebonyolítás miatt két hetet a helyszínen tartózkodhattunk, és a napi edzések mellett volt egy-egy szabadnapunk, amikor lemehettünk a tengerpartra, sőt a közeli Hongkongba is elutazhattunk. Maga a hatalmas sportrendezvény is felejthetetlen, az meg különösen, hogy kicsit világot is láthattunk.

– Több magyar élcsapatban játszottál. Melyikről milyen emlékeket őrzöl?

– A Pécsi VSK-nál összesen hét szezont töltöttem, bár az első két-három alatt inkább csak próbáltam beverekedni magam az első csapatba. A pécsi kosárlabda akkor volt a csúcson, kupagyőztes és bajnoki döntős volt a gárda, az ország legjobbjai közül többen is ott szerepeltek, sokat is lehetett tanulni. Sztojan Ivkovics edző Kecskemétre távozása után viszont a csapat nagyon átalakult, és az épülő új csapatban jött el az én időm, egyre többet játszottam, majd alapemberré is váltam. Csirke Ferenc volt ekkor az edző; érdekes, hogy nála kezdtem, majd aztán sok év után nála is fejeztem be a profi pályafutásomat. Nagyon komoly bizalmat szavazott nekem, tőle sokat tanulva lettem igazi NB I-es játékos. Aztán eljött az idő, amikor úgy éreztem, hogy kipróbálnám magam egy bajnokesélyes, a nemzetközi porondon is küzdő csapatban. Ekkor hívott Ivkovics Kecskemétre, és 2014-ben oda szerződtem. Nagyon erős csapatunk állt össze, amely a bajnoki és a kupadöntőbe is bejutott. Ottani időszakomat beárnyékolja, hogy előtte, az utolsó pécsi szezonomban

A magyar Universiade-válogatott tagjaként Kínában

A válogatott pályafutás egyik csúcspontja: a 2017-es Európa-bajnokság

keresztszalag-szakadást szenvedtem el, ami miatt kicsit kétségbe is estem. Bár nagyjából hat hónap alatt felépültem, közben azért eszembe jutott egy korábbi csapattársam, aki ugyanilyen sérülés után nem tudott visszatérni, ahogyan a bátyám is, akinek a sportpályafutását egy keresztszalag-szakadás törte ketté. Sztojantól viszont komoly bizalmat kaptam, és ez nagyon motivált a munkára már a rehabilitáció során, aztán a felkészülésben is. Az új bajnokságban én kaptam a legtöbb játékpercet a csapatból. Itt váltam védőspecialistává. Nagyon jól sikerült ez az évad, utána hívtak meg először a válogatottba. Csábítottak máshová, de akkor még maradtam, annyira jól éreztem magam Kecskeméten, nagyon éreztem a bizalmat. Csakhogy amikor Ivkovics Szolnokra távozott, itt is új csapat építésébe kezdtek, amely már nem volt olyan erős. Novemberben, szezon közben aztán Sztojan engem is Szolnokra hívott, és elfogadtam az ajánlatot. Akkor ők már bajnoki címre esélyesek voltak, nemzetközi kupákban akartak indulni, és én is úgy éreztem, hogy készen állok ilyen kihívásra is. A bemutatkozás – bár tartottam tőle – nagyon jól sikerült, pedig ott a legjobb magyar játékosok és kiváló légiósok között kellett bizonyítanom. Egy EuroCup mérkőzésen vetettek be először, ahol mindjárt az első kísérletemből hárompontost dobtam, és végig jól ment a játék. Az egész szezon remekül sikerült, és ehhez jön még a szolnoki szurkolók elképesztő fanatizmusa, ami miatt az ottani közeg egyből megragadott. Ráadásul bajnokok is lettünk, a nemzetközi kupában is továbbjutottunk a csoportunkból. E szezon után, 2016-ban Szombathelyre kerültem a Falcóhoz, amiben magánéleti okok is szerepet játszottak, meg az is, hogy Sztojannal kissé megromlott a viszonyunk a kevesebb játéklehetőség miatt. Ott egy idényt töltöttem, de az – a nagy remények ellenére – végül nem sikerült jól, a bajnoki döntőig jutó csapatban kevés szerepet kaptam, nem is találtam a helyemet. Mégis emlékezetes a szombathelyi évem, hiszen ott született meg a kislányom. Bár lett volna még egy évig szerződésem, váltani akartam, és szerencsére az időközben edzőt váltó Szolnok újra megkeresett, és ezután indult el pályafutásom egyik legszebb időszaka: öt év alatt a bajnokságban, illetve a hazai és a nemzetközi kupákban is jól szerepeltünk, de a városban is remekül éreztük magunkat. (Talán azért is, mert sokban Bajára emlékeztetett.) A kosárlabdázók pedig hihetetlen népszerűek is voltak. Öt év után alakult úgy, hogy nehéz szívvel, de váltani kellett, és Pécsre, a Rátgéber Akadémia akkor másodosztályú csapatához (NKA Universitas Pécs) szerződtem. Bár eleinte ódzkodtam a második ligától, de ekkor már a pályafutásom utáni időszakra is gondolnom kellett. Egyébként erős, az NB I-et megcélzó csapatot hoztak össze akadémistákból és néhány tapasztalt játékosból. Nekem ez azért is hasznos volt, mert beiratkoztam a kosárlabdaedzői mesterképzésre, és azt is kilátásba helyezték, hogy később edzőként is dolgozhatnék a nagyszerű lehetőségeket nyújtó akadémián. A társaim jóval fiatalabbak voltak nálam, de ez a váltás nagyon jól sikerült, remek társaságunk lett, akikkel ma is kapcsolatban vagyok, ráadásul a csapat fel is jutott. Így nem volt kérdéses, hogy náluk folytatom, és a következő évben jócskán túlteljesítettük az elvárásokat: nemcsak hogy bennmaradtunk az NB I-ben, de a bajnoki rájátszásba és a Magyar Kupa négyes döntőjébe is bekerültünk. De szezon közben már a feleségemmel erősen gondolkoztunk a folytatásról, amit az is erősített, hogy Baján építkeztünk. A gyerekek érdekeit is figyelembe véve döntöttünk úgy, hogy ez lesz az utolsó idényem, bár szerettünk Pécsett is élni.

– Edzőid közül kik voltak rád a legnagyobb hatással?

– Számos edzőm közül nagyon a szívemhez nőtt Csirke Ferenc, akinél élvonalbeli játékos lettem, nagyon sokat köszönhetek neki. De mindenképp megemlítem a szlovén *Gašper Potočnikot* is, aki hihetetlenül felkészült, profi szemléletű szakember: rengeteget képezte magát, fanatikusként a kosárlabdával kel és fekszik, igyekezett lehetőleg minden NBA- és Euroliga-mérkőzést megnézni, naprakész volt eredményekből is. A külföldi, de a sok légiós miatt újabban már a magyar edzők is angolul kommunikálnak a játékosokkal, és ez jól is működik. Már én is ott tartok, hogy sok szakkifejezést szinte nem is tudok magyarul, annyira megszokott az NB I-ben, hogy az angol a közös nyelv.

– Mennyire képesek a külföldi játékostársak integrálódni a magyar környezetbe?

– Sokaknak – főleg a hasonló kulturális környezetből jövő délszlávoknak – ez nem okoz gondot, másoknak nehezebb megbarátkozni a helyi viszonyokkal. Ha viszont pl. egy amerikai játékos nem érzi jól magát, az előbb-utóbb a teljesítményén is meglátszik. Voltak, akik a magyar ételeket nem bírták, de sok országban megfordultak, igyekeztek alkalmazkodni. Ma eleve nehezebb csapatot építeni, hiszen ha nincs egy állandó mag, nem tudni, miként működhetnek együtt az újonnan érkezett, akár egészen kiváló játékosok. Viszont a legtöbb külföldi ebben az anyagias világban aszerint választ csapatot, hogy hol fizetnek többet, a magyarországi szereplésre pedig ugródeszkaként tekint: ha itt produkál egy szép statisztikát, könnyebben eladhatja magát erősebb bajnokságokba. A délszláv játékosoknak pedig óriási kiugrási lehetőség a sport, amelyre mindent feltesznek, és igazi fanatikus módjára élnek-halnak a játékért. Volt sok olyan szerb játékostársam, akivel a kosárlabdán kívül másról beszélni sem lehetett. Én magam viszont igazán sosem vágytam külföldi játékoskarrierre, egyrészt azért, mert afféle „röghöz kötött" típus vagyok, másrészt olyan ajánlataim nem is voltak, amelyek szakmai előrelépést jelenthettek volna.

– Klubszinten kik voltak a legjobb ellenfelek, akik ellen pályára léphettél?

– Mindenképp a szolnoki időszakban történt, amikor az EuroCupban olyan ellenfelekkel szemben léptünk pályára, mint a *PAOK Sza-*

loniki, a *Beşiktaş,* a *Galatasaray,* a *Zaragoza,* amelyekben komoly euroligás múlttal is rendelkező játékosok szerepeltek, mégis volt, hogy Szolnokon nyertünk ellenük. Ezeken a meccseken szerb, spanyol, görög válogatott játékosokkal kerültem szembe. A hatalmas termetű görög center, *Szofoklisz Szkorcianitisz* például nagyon kemény ellenfél volt. Ezeken a meccseken sokkal nagyobb a sebesség és a dinamika, ráadásul azzal, hogy ezek a csapatok jóval több játékost rotálnak, az intenzitás a meccsek végéig megmarad. A magyar bajnoki meccseken megfigyelhető, hogy az utolsó negyedre a fáradtság miatt általában esik a színvonal. Ezekben a csapatokban viszont 10-12 hasonló képességű ember szerepel, így végig hatalmas a tempó, és elképesztően gyorsan tudnak dönteni a játékszituációkban – akár egy bekapott kosár után is. És hát az is feltűnő, hogy mintha külföldön mindenki sokkal erősebb és magasabb lenne, de ettől még nagyon gyorsak is…

– Sokszor szerepeltél a magyar válogatottban is. Emlékszel az első fellépésedre?

– 2013-ban kerültem először a nemzeti csapatba egy nyári összetartásra, majd Európa-bajnoki selejtezőkre. Abban az időben a sok lemondás miatt új csapat kezdett épülni. Itt aztán sikerült beférni a szűkebb keretbe, és pályára is léphettem. Igaz, hogy aztán a következő évben a keresztszalag-szakadásom átmenetileg a válogatott pályámat is megszakította. De egy év után újra játszottam az EB-selejtezőkön, ráadásul itt hatalmas sikert értünk el, hiszen 1999 után először jutott ki magyar férficsapat a kontinenstornára, azelőtt pedig emberemlékezet óta nem sikerült. A válogatott szereplés jó része akkor úgy zajlott, hogy a bajnoki szezon és néhány hét pihenő után nyáron kezdtük meg a felkészülést, és akkor játszottuk le a selejtező mérkőzéseket is, utána gyakorlatilag kezdődött is a következő bajnoki évad. Akkoriban az NBA- és Euroliga játékosok a selejtezőkön klubkötelezettségeik miatt nem szerepelhettek, ami nekünk kedvezett, hiszen csak egy olyan játékosunk *(Hanga Ádám)* volt, aki ezen a szinten játszott, míg több ellenfelünk a legjobbjait nem szerepeltethette. Akkor hosszabb idő volt a közös felkészülésre, ami biztosan számított a sikeres szereplésünkben. Nyári összetartás ma is van, de jóval rövidebb. Ilyenkor kell a válogatottba meghívott honosított játékost is beépíteni.

– Sportpályafutásod meghatározó élménye volt a 2017-es Európa-bajnokság…

– Már a kijutás is komoly siker volt, ráadásul esély látszott arra is, hogy a csoportunkból továbbjussunk. Mi a csoportmeccseinket Romániában, Kolozsvárott játszottuk. Egy

Egy emlékezetes párharc a válogatottból: szemben a cseh világsztár Satoranskýval a kolozsvári EB-meccsen

csoportban szerepeltünk a címvédő, világbajnokokkal, aktuális és korábbi NBA-játékosokkal teletűzdelt spanyol csapattal, ellenük már pályára lépni is élményszámba ment. Az ő aranygenerációjuk (a két *Gasol, Navarro, Rubio, Rudy Fernandez*) mellett már melegítés előtt a folyosón elmenni is megtisztelő volt. Jólesett, hogy nem becsültek le minket, komolyan vették a mérkőzést, még ha talán nem is olyan elánnal küzdöttek, mint a legnagyobb összecsapásaikon. Mi is megpróbáltuk élvezni, hogy ilyen ellenfél ellen léphetünk pályára, de igazából a csehek és a románok elleni mérkőzést tekintettük a legfontosabbnak, hiszen ezek megnyerésével juthattunk tovább. Magyarországhoz közeli helyszínen játszva sok szurkoló eljöhetett, és a helyi magyarokkal együtt biztatott minket. A románok elleni meccsen szinte ketté is vált a csarnok egy magyar és egy román oldalra, de szerencsére a buzdítás sportszerű keretek között maradt, és nyerni is tudtunk. Az én nagy pillanatom a csehek ellen jött el, a korábbi meccseken sokat nem is játszottam. Ivkovics kapitány el is mondta nekem, hogy a cseh és román mérkőzésre kellek neki: mindkét csapatból kiszemelt egy-egy meghatározó embert, akit nekem le kell szednem a pályáról. A csehek ellen így a kezdőcsapatba kerültem, és azt a *Tomáš Satoranský*t kellett őriznem, aki akkoriban a *Washington Wizards* NBA-csapatában játszott. *(A minden idők egyik legjobb cseh játékosának tartott Satoranský pályafutása során 2016-2022 kötött négy NBA-csapatban profiskodott, jelenleg a Barcelonát erősíti. A tokiói olimpián ő vitte a megnyitón a cseh zászlót – M. J.).* Sok videót néztem meg előtte róla, komolyan készültem arra, hogy megkeserítsem az életét a pályán. Nagyon motivált voltam, és többnyire meg tudtam akadályozni a betöréseit, így 17 ponton ragadt. Ennek is köszönhetően továbbjutottunk a csoportból. Utána Isztambulban folytattuk a szereplést, talán két napunk maradt utazásra, költözésre, edzésre, aztán már játszottunk is a világklasszisokat felvonultató, végül a döntőig menetelő szerbekkel. Az eredményt tekintve ez viszonylag szoros mérkőzés volt *(a nyolcaddöntőben déli szomszédaink 86:78-ra nyertek, ezen a meccsen Kovács Péter végül nem került pályára – M. J.),* de belül azért éreztük, hogy nincs igazán esélyünk; tudták, mennyit kell játszaniuk a biztos győzelemhez. Így is nagy dolog, hogy egyáltalán szerepelhettünk, és tisztességgel helytálltunk az egyenes kieséses szakaszban.

– Mit nyújtott számodra az élsportolói lét a pályán szerzett élményeken túl?

– Az egyes csapatok mögött komoly kapcsolatrendszer van, amelyek révén akár jövőképet is tudnak nyújtani (mint nekem utoljára Pécsett), sőt például volt, hogy a feleségemnek is segítettek munkát találni, vagy épp a doktori tanulmányainak folytatását is; elérték, hogy a külföldi csapattárs gyereke angol nyelvű óvodába járhasson. Nagyon sokat segíthettek a klubok a lakhatási körülmények megteremtésében is: volt, ahol magától az egyesülettől kaptunk lakást, máshol a fizetésbe kalkulálták bele ennek a költségeit. A legtöbb helyen a napi étkezést (de legalábbis egy ebédet) is biztosították, vagyis fizetésen túli

„apróságokkal” is lehetett a játékosokat csábítani. Ha nem lett volna ott a család, némelyik helyen szinte boltba sem kellett volna járnom. Különösen igaz ez a pécsi akadémiára, ahol a teljes ellátást az akadémista gyerekek is megkapják, ráadásul ők olyan kollégiumi körülmények között laknak, amely már nyomokban sem emlékeztet arra, amit a fejünkben a régi diákotthonokról őrzünk, és mindez közvetlenül a sportlétesítmények mellett található. Persze aki ehhez hozzászokik, akár el is kényelmesedhet, de itt tényleg lehet egész nap a kosárlabdával foglalkozni. Az itt működő délszláv edzők valamit át tudnak adni a rájuk jellemző fanatizmusból és keménységből – persze, a spártai módszerek nem minden magyar gyerek esetében működnek jól; van, aki nem is bírja. Akik igen, azok nagyot tudnak fejlődni, mert a trénereik általában rendkívül képzettek is.

– Egész játékos-pályafutásodat mérlegre téve elégedett ember vagy?

– Összességében szép, kerek volt a pályafutásom, nagy sikerekben volt részem klub- és válogatott szinten is. Talán abban van kis hiányérzetem, hogy egy idő után szinte kizárólag védőspecialistaként számoltak velem, pedig én a támadásokban is nagyobb szerepet szerettem volna magamnak. Úgy érzem, beskatulyáztak, és ebből nem tudtam kilépni. Mindent összevetve azért elégedett lehetek. Arról nem is beszélve, hogy a sporton keresztül számos barátra, hasznos ismeretségre, kapcsolatra tettem szert, és ezek a mai napig is élnek. Bízom benne, hogy az így kialakult kapcsolatrendszeremet új feladataimhoz is hasznosítani tudom majd. Sok szakembert kereshetek meg tanácsokért, vagy akár egy-egy edzőmeccs megszervezése, egy kosárakadémia meglátogatása aligha okoz majd problémát, ami nagyon hasznos lehet a későbbiekben.

– Mihez kezdesz most, szülővárosodba hazatérve?

– Egyrészt az MNÁMK-ban, ahol édesapám és a bátyám is dolgozik, testnevelést fogok tanítani, bár apu hamarosan nyugdíjba megy, így tulajdonképpen az örökébe léphetek. (Tréfásan mondták is, hogy innentől legfiatalabbként én főzöm a kávét, és tartom rendben a szertárat.) Nagy segítség lesz ez nekem most. Gimnazistákat fogok tanítani, és van elképzelés arra, hogy legyen az iskolának kosárcsapata (akár lányoknak is), ezért is én leszek a felelős, nekik is tartok majd edzéseket. Emellett a bajai utánpótlásban fogok edzősködni. Az U19-es csapathoz kerülök, velük időközben már meg is ismerkedtem, tréningjüket és mérkőzésüket is látogattam már, augusztus 5-étől kezdtük a közös munkát. Valószínűleg nem fogok unatkozni.

– Lehet még egyszer Baján olyan sikeres kosárlabdacsapat, amilyen a régi szép időkben volt?

– Sokan kérdezik ezt tőlem, nehéz a válasz… Manapság a sporteredményeket az anyagiak erősen meghatározzák, az NB I-hez komoly pénzügyi háttér kell. Baján ma csak utánpótlás klub működik, de azon dolgozunk, hogy ez egy idő múltán, főleg bajai kötődésű játékosokra alapozva megteremtse egy későbbi NB I/B-s, majd NB I-es csapat alapjait. A bajai kosarasoknak mindenhol neve van az országban, és a várost máig kiváló utánpótlásképzőként tartják számon. Már csak ezért is nagyon jó volna egy stabil NB I/B-s csapat. Hogy ez mikor juthatna fel az első osztályba, nehezebb kérdés. Az anyagiakon túl azért is problémás, mert a továbbtanulási és munkalehetőségek miatt nagyon nehéz a fiatalokat a városban tartani vagy ide visszahozni. Vagyis NB I-es csapat építése csak hosszú távú projekt lehet. Persze ha lenne egy igazán komoly szponzor – mint, mondjuk, a jóval kisebb Körmenden –, akkor azért össze lehetne vásárolni remek játékosokat, de mi a helyi utánpótlásra építenénk inkább. A most NB II-es csapatban a tervek szerint én is fogok játszani, néhány „túlkoros” társammal próbáljuk segíteni a tapasztalatlanabb fiatalok fejlődését. Ez nekik is jó motiváció lesz, és nekem is segít megőrizni a jó fizikai állapotomat. Persze, hogy lehet-e ebből valaha NB I, azt egyelőre nehéz lenne megjósolni. Az NB I-ben ma is több bajai játékos játszik, de jó lenne őket hazai színekben látni! Biztos, hogy lenne igény ma is a magas szintű kosárlabdára a városban, bár az is lehet, hogy a mai követelményekhez már nagyobb infrastruktúrára, egy komolyabb sportcsarnokra is szükség lenne. Persze ez is az anyagi háttér függvénye.

– A családodról mit lehet tudni?

– A feleségem, *Lőkös Emese* is bajai, mikrobiológusként végzett, és hamarosan a bajai Szent Rókus Kórházban fog dolgozni. Bár mindketten a III. Béla Gimnáziumba jártunk (két év különbséggel), de ott még nem nagyon ismertük egymást, már jóval az érettségi után, 2011-ben találtunk egymásra. Van egy ötéves kisfiunk és egy hétéves kislányunk, egész családunk Baján és környékén él. Így aztán a gyerekek is Baját tekintik otthonuknak. A kisfiam nagyon sportos, eleinte leginkább focizni akart, de ezen a nyáron némi közös gyakorlás hatására azt mondta: kosaras szeretnék lenni! (Palánk van otthon az új házban, sokszor hallom pattogni a labdát, szóval akár még úgy is lehet.) Látom benne a kitartást, persze majd meglátjuk; én nem tartom fontosnak, hogy profi legyen, de szeresse, amit csinál. A kislányom Pécsett tornázni kezdett, amit most Baján is folytatni fog, nagyon szereti. Hogy aztán ebből kedvtelés vagy komolyabb sportpályafutás lesz-e, később fog eldőlni, én semmit sem erőltetek rájuk.

– Sokfelé játszva, világot is látva mit jelent neked a bajaiság?

– Baja számomra kis ékszerdoboz, amelyhez számtalan gyermekkori élményem fűződik. Állandóan az utcán voltunk, sokat bicikliztünk, jártunk a Sugóra, Dunára, ráadásul a strand a belvárosban található. Ez így együtt, biztonságban kevés város gyerekeinek adatik meg. Ide meghívott barátaim is csodálják ezt. Persze az sem mindegy, hogy mindig is kiváló volt a kapcsolatom a családdal, a feleségem családjával, imádtam a középiskolás éveimet is, nagyon él is a kapcsolat az osztálytársakkal. Épp ezért nagyon örülök, hogy sikerült hazatérnem, és hogy a gyerekeim is itt, a nagyszüleikhez közel nőhetnek fel. Én pedig az utóbbi időben – főleg a bátyám hatására – nagyon megkedveltem a horgászatot, amivel a kisfiamat is sikerült beoltani. Így ebből most már heti rendszerességű apa-fiú program lett, a Dunára csónakon is szívesen járunk le, és Baja minderre komoly lehetőségeket nyújt. ■

A családdal egy külföldi nyaralás során

Bajai fiatalok nyári élményei a nagyvilágban 1. rész

Tábor Normandiában

■ *A rendszerváltozás után szerencsére a magyar fiatalok számára is kinyílt a világ: egyre többen szerezhetnek tapasztalatokat külföldi oktatási intézményekben, építhetnek szakmai-kulturális kapcsolatokat, lehetnek országhatárokon átívelő projektek részesei. Magyarország EU-csatlakozása után pedig a magyar diákok számára elérhetővé váltak az Unió különféle nemzetközi diákprogramjai, amelyek a szakmai programok mellett arra is lehetőséget nyújtanak, hogy a résztvevők életre szóló kalandok részesei lehessenek, és barátokat szerezzenek világszerte. A nyugati világban már-már természetes külföldi nyári programokon egyre több magyar fiatal is részt vehet, így volt ez 2024 nyarán is. Az alábbiakban, illetve lapunk következő számában olvasható írások főszereplői közül három középiskolás a Rotary ifjúsági szervezete, az Interact Club tagjaként pályázhatott izgalmas külföldi programokra, míg az élményeiről beszámoló bajai főiskolai hallgató az Erasmus program révén járhatott számára addig ismeretlen országokban.*

Bakonyi Réka (Interact Club Baja)

■ Még tavaly ősszel értesültünk a lehetőségről interactos pártfogónktól, *Sipos János*tól. (Az Interact a Rotary Club ifjúsági szervezete.) Szüleimmel sokat töprengtünk, melyik lehetőséget válasszuk, az egyéves vagy néhány hónapos külföldön tanulást, esetleg a külföldi táborozást. Végül a kéthetes nemzetközi táborra esett a választásunk. Januárban elkezdődött a tábor kiválasztása, a papírok kitöltése és a rotarys meghallgatások. Egy nem elfogadott jelentkezés után ajánlották azt a tábort, amelybe végül eljutottam. Már a tábor neve *(Ismerd meg Normandiát és vitorlásozz!)* is megfogott, hiszen már ez alapján is nagyon kalandosnak ígérkezett.

Márciusban megalakult az online csoportunk, amelyen keresztül előzetesen megismertem a táborozó társaimat. Mindenki nagyon barátságos és nyitott volt, jókat beszélgettünk annak ellenére, hogy még soha nem találkoztunk. Az iskolai hónapok gyorsan elteltek, és máris ott álltam a Liszt Ferenc Repülőtéren egyedül egy bőrönddel és egy hátizsákkal. Anyukám meghagyta: elhagyhatom mindenemet, de egyben kell hazaérnem!

Amikor leszálltam Párizsban a repülőről, úgy éreztem, ennél jobban izgulni képtelenség; egy nem kívánt utas – gombóc a torkomban – szűnhetetlen módon emlékeztetett: egy idegen országban idegen gyerek vagyok. A reptéren hosszasan bolyongtam, mire megtaláltam a találkozási pontunkat. Amint megláttam az első tábortársamat, a torkomban megszorult potyautas szűnni érződött. Megbeszéltük, mennyire félelmetes volt mind a kettőnknek az elmúlt nap.

Még aznap a La Manche-csatorna partján lévő Cherbourgba utaztunk, a tábor fő helyszínére. Összeismerkedtem a házinénimmel, *Régine*-nel és a szintén nála elszállásolt társaimmal. Ekkor találkoztam először a franciák puszilkodós köszönésével, amit – mint kiderült – új ismerőseiken is alkalmaznak. Volt egy enyhe félreértés, mivel mondtam nekik, hogy a magyarok is csinálják, de csak barátok és család körében. Be akartam mutatni, hogyan, így egy hajszálon múlott, hogy nem smároltam le nyolcvanéves ideiglenes anyukámat. Az igencsak intimre sikeredett kezdés után újdonsült akadályként közénk állt a nyelv, minthogy ő sajnos csak törve beszélte az angolt, én viszont a franciát még törve sem.

Másnap volt az első vitorlás oktatásunk. A spanyol lánnyal, *Shaila*val kerültem párba – mindkettőnknek ez volt az első alkalma. Búvárruhákba bújtunk – mindenki nagyon remélte, hogy búvárkodni azért nem fogunk –, elmagyarázták, melyik kötél mire jó, és mit kell, illetve mit nem szabad csinálnunk velük. Mi nagyon odafigyeltünk, de egy szót sem értettünk belőle. Az első hét így telt: reggel kulturális program – múzeumokban jártunk, a várost is felfedeztük, illetve túráztunk –, délután vitorlázás, majd minden este egy másik szállást adó családnál vacsoráztunk.

A második héten búcsút intettünk a katamaránoknak, hogy a nap egészét Normadia városainak és természetének felfedezésére szánjuk. Mivel akkor volt a partraszállás nyolcvanadik évfordulója, és az ott élőknek ez meghatározó történelmi eseményt jelent, több ezzel foglalkozó múzeumot és akkoriban épült műemléket is meglátogattunk. A Titanicról is néztünk kiállítást, hiszen megállt a város kikötőjében. A vízi élővilágot is felfedeztük, nem is csak az óriási akváriumokon keresztül, hanem a közeli tengerpartokon tett túráink során is.

Meglátogattuk Bayeux-t, nézelődtünk egy középkori stílusban berendezett piacon. Szörföztünk, sárkányt eregettünk, török és belga táncokat roptunk, naplementéket néztünk, csigát ettünk, teheneket kergettünk, amelyek vissza is kergettek minket, és még sok más, újságba nem illő dolgot csináltunk. Jut eszembe: még a tévében is szerepeltünk!

Együtt fáztunk, ettünk, aludtunk, sikítoztunk – vitorlázás közben –, és sírtunk, megbeszéltük minden bánatunkat és örömünket, még akkor is, ha együtt éltük át azokat. Úgy sze-

Egy igazi nemzetközi csapat

reztem tizenhárom barátot, hogy észre sem vettem, mennyire hozzám nőttek. Ez a két hét úgy telt el az életemből, mintha csak két nap lett volna, de sokkal többet adott, mint eddig bármelyik két hónap, amelyet megéltem.

Az utolsó együtt töltött napon még fel sem fogtam teljesen, hogy soha többet nem fogom látni a társaim többségét, de már akkor fájt a búcsúzás. Másnap összepakoltam a holmimat, aztán – kevesebb puszilkodással – elköszöntem Régine-től, a velem egy házban lakó társaimtól, majd visszaindultunk Párizsba. Ugyanazon a repülőtéren álltam, ahová majdnem két héttel azelőtt érkeztem. Még mindig nem igazodtam el rajta, de most már tudtam, hogy aznap lesz rajtam kívül még tizenhárom tizenéves, aki ötször megkérdezi ugyanazt a dolgozót, hogy merre van a csomagleadás. A terminálomnál felszállás előtt találkoztam a svájci fiúval, Nicolasszal, akivel beszélgethettem, amíg el nem indult a gépem.

Visszatekintve, jó döntés volt, hogy belevágtam: megtanultam, hogy nem szégyen kérdezni, nem kell mindent azonnal megérteni, a kulturális különbség nem ok a távolságtartásra, könnyen lehet barátokra szert tenni, és sok ember él a világban, akik miatt bízom a jövőben. Egy szó, mint száz: csodálatos élményeket kaptam a tábor szervezőitől és a társaimtól, amiket se szóval, se tettel nem tudnék eléggé meghálálni nekik. Még mindig tartjuk a kapcsolatot, és már most azt szervezzük, mikor fogunk legközelebb találkozni. ■

A vitorlás katamaránok már egész szépen siklanak

Anyának lenni mit is jelent?

Sándor Boglárka

■ Nagyon vártam már, hogy *Koch Boglárka Lilla* könyvet írjon. Tudom, ez így első olvasatra talán furán hangzik, de – ahogy mondani szokták – meg tudom magyarázni. Néhány éve van szerencsém ismerni ugyanis Koch Boglárka Lillát, és az élet, vagy inkább a munkám úgy hozta, hogy néhányszor már készíthettem vele interjút, személyes találkozás keretében, illetve más esetben írásban is. Minden alkalommal nagyon jó érzéseket keltett bennem az a mód, ahogyan beszélt, megnyilvánult, fogalmazott; akár szóban, akár írásban tette ezt, és emlékszem, volt olyan pillanat, amikor magam is arra biztattam, ha van kedve, írjon a szakmájába vágó ismeretterjesztő cikkeket, mert szívesen közöljük a Bajai Honpolgár hasábjain. Remélem, előbb-utóbb majd ez is bekövetkezik, mert meggyőződésem, hogy mindannyian csak tanulnánk belőle, de azt is megértem, hogy most más terveket valósított meg.

Első könyves szerzőként viszont nagy fába vágta a fejszéjét. Nem kisebb feladatra vállalkozott ugyanis, mint hogy csokorba szedje, rendszerezze, magyarázza, elemezze, értelmezze és világossá tegye mindazokat a bonyolult folyamatokat, amelyek akkor játszódnak le egy nőben, amikor megvalósítja élete egyik legfontosabb szerepét. Nevezetesen: amikor anyává válik. Most persze azok, akik kicsit is jártasak a témában – tehát az olyan habitusú anyák, akiknek már van legalább egy gyerekük, és életük egyéb területén is szívesen keresik és forgatják a szakirodalmi alkotásokat – akár legyinthetnek is, mondván: de hát az anyasághoz és a gyerekneveléshez kapcsolódó szakkönyvekkel már Sugovicát lehetne rekeszteni! Ami igaz is, csakhogy Koch Boglárka Lilla könyvében éppen az a jó, hogy miközben nagyrészt ugyanarról szól, a megközelítése mégis egészen más. A szerző ugyanis pszichológus, tehát a szakmai háttere és tudása maximálisan megvan ahhoz, hogy a folyamatok elemzésére vállalkozzék, ugyanakkor azonban arra is nagy hangsúlyt fektet, hogy mindezt ne valamely rosszul értelmezett tudományos álca mögé bújva tegye. Éppen ellenkezőleg. Úgy ír, mintha egy barátnőjének mesélne, és odafigyelne arra, hogy amit mond, az szakmailag megalapozott, ugyanakkor közvetlen és közérthető legyen.

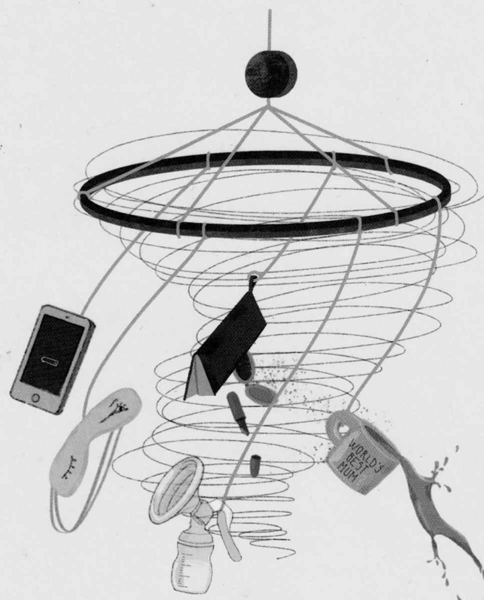
Nekem már a cím *(Úristen, anya lettem!)* is azt sugallta, hogy ez biztosan nem „nyakkendős” szakkönyv (amilyeneket az ember többnyire behajít a sarokba, miután átrágta magát az első két fejezeten), hanem valami ennél sokkal barátságosabb. Bár bevallom, nem egyhuzamban olvastam végig, de csak azért nem, mert esetemben ennek már nincs tétje, mondhatni, nem én vagyok a célközönség, hiszen nincs kicsi gyerekem, így az érdeklődésem a könyv iránt már pusztán csak irodalminak nevezhető. Azt azonban el tudom képzelni, hogy az első vagy sokadik várandósságban járó hölgyek egy ültő helyükben falják fel, majd utána vissza-visszalapoznak, egy-egy fejezetet újraolvasnak, és időnként később is elővesznek, hogy erőt, biztatást merítsenek belőle.

Ezzel pedig el is érkeztünk a könyv egyik legnagyobb vonzerejéhez, amely épp az erő és a biztatás. Koch Boglárka Lillának – mivel pszichológus, bár ezt egy bármilyen végzettséggel rendelkező földi halandónak is épp úgy tudnia illenék – kicsit sem kell magyarázni, hogy mekkora szüksége van egy frissen szült anyának erőre, illetve biztatásra. A friss anyaság egy nőnek nemcsak a legszebb, de a legkiszolgáltatottabb, legvédtelenebb állapota is. Ilyenkor szembesül azzal az ember lánya,

hogy egyedül van. Legyen bármilyen szerető, védelmező családi környezet körülötte: akkor is egyedül van azzal az élménnyel, amely nemrég történt meg vele, amely fenekestül forgatta fel az életét, de még a teste és lelke működési mechanizmusait is. Ezt beismerni, kimondani nem illik, hiszen társadalmunk álszent módon mai napig elvárja a frissen szült anyáktól, hogy azonnal elkezdjenek lubickolni a boldogságtól, és ez lehetőleg tartson ki egészen a gyerek érettségi vizsgájáig. Csakhogy tudjuk, ez a boldogság eléggé csalóka, és bár búvópatakként azért ott van már az első napoktól, és időnként fel-felbukkan, mégsem ez a meghatározó. Sokkal inkább a kétség, a bizonytalanság, a tanácstalanság, illetve annak az igénye, hogy mindenféle elvárásoknak megfeleljünk.

Hosszan tudnám sorolni a könyv erényeit – fentebb említettem is már egyet –, amelyek közé kétségtelenül az is beletartozik, hogy a szerkezeti felépítése is kifogástalan, ez pedig nem kis teljesítmény, ha tudjuk azt, hogy a szerző éppen a legmélyebben témában volt, amikor megírta. Nevezetesen: épp saját kisbabája születése után, amikor tanulgatta ezt a műfajt, amelyről maga is elismeri, hogy teljesen más, mint amikor az ember bébiszitterként más gyermekére vigyáz. Persze, olyankor is rengeteg értékes tapasztalatot lehet szerezni, csak hát tudjuk, hogy a saját gyerek (főleg az első!) abszolút más eset. Az pedig külön tiszteletre méltó, ha valaki életének ebben az érzékeny szakaszában még az alkotó energiát is megerősíti magában, és futja írásra a szűkre szabott pihenő percekben.

Az ember azt gondolná, ilyen zaklatott körülmények között csak kapkodva lehet feljegyzéseket írni, ez azonban a könyvben cseppet sem nyilvánul meg. Éppen ellenkezőleg: jól átgondolt fejezetek, szigorúan, de nem mereven szerkesztett rövid szövegek határozzák meg azokat a témaköröket, amelyek ilyenkor felmerülhetnek, kezdve a szülés utáni szerepkereséstől és szorongástól az altatási és táplálási nehézségeken át egészen az apa szerepének, valamint a szülői kapcsolat jelentőségének kiemeléséig. Maga a szerző is gyakran hivatkozik arra, hogy ebben az élethelyzetben a legnagyobb segítséget a hasonló cipőben járó barátnők jelentik, akikkel vissza tudják igazolni egymás számára, hogy az ilyenkor jelentkező érzések teljesen normálisnak tekinthetők, valamint támogatni és erősíteni tudják egymást, nemcsak lelki értelemben, hanem akár tevőlegesen is. Mivel a friss anyasággal járó egyik legnagyobb kihívás a felnőttként való elmagányosodás kezelése, esszenciális kérdés, hogy ilyenkor nagy szükség van a támogató közegre. Ezt erősíti a könyv is, amely valóban olyan, mintha az ember egy megértő barátnővel folytatna párbeszédet. Nem véletlen, hogy ilyen hamar népszerűvé vált – erről a közösségi oldalon több bejegyzés, vélemény és videó is árulkodik –, hiszen a most babát váró vagy épp kisbabás időszakot töltő, esetleg totyogós korú gyermeket nevelő hölgyek a könyvet olvasva saját belső érzéseikkel, gondolataikkal találkozhatnak, és megnyugodhatnak afelől, hogy minden rendben van velük. Ez pedig igencsak fontos követelmény egy szakirodalmi alkotással szemben (ha pedig valaki ennél többre vágyik, az a könyv végén megtalálhatja azt az irodalomjegyzéket, amelyből Koch Boglárka Lilla is inspirálódott tanulmányai, munkája, illetve alkotói folyamata során).

Eltűnődtem azon is, mi lett volna, ha akkor, tizenkilenc évvel ezelőtt került volna a kezembe ez a könyv, amikor magam is ebben az élethelyzetben voltam. Valószínűleg megtakarítottam volna magamnak több adagnyi szorongást, bűntudatot, szomorúságot, tehetetlenséget, és többször lett volna kedvem nevetni saját magamon is. Bízom benne, hogy sok olyan friss édesanyához jut el, akik hasonló módon értékelik majd, és épülnek belőle. Közben pedig várom, hogy Koch Boglárka Lilla folytassa az írást. *(Koch Boglárka Lilla: Úristen, anya lettem! Egy pszichológus feljegyzései az anyaság útvesztőjében. Magánkiadás, 2024.)* ■

Kitüntetések a közelmúltban

■ Állami ünnepünk, augusztus 20. alkalmából több magas állami kitüntetést adtak át, a díjazottak között régiónkból származó személyiségek is voltak.

Sulyok Tamás köztársasági elnök – a belügyminiszter előterjesztésére – közel négy évtizedes odaadó szakmai tevékenysége és helyi közéleti szerepvállalása elismeréséül a *Magyar Ezüst Érdemkereszt polgári tagozata elismerést* adományozta **DR. ÁDÁM ANDRÁS** háziorvosnak, Dávod önkormányzati képviselőjének. A díjat a Belügyminisztérium márványaulájában *dr. Felkai László* közigazgatási államtitkár adta át a jutalmazottnak.

A Rotary Cluba Baja 2024. július 5-én tartotta hagyományos láncátadó ünnepségét. Ennek keretében *Béla Miklós* leköszönő elnök értékelte az évet, majd **HIEZL JÓZSEF, PESTUKA TIBOR** és **SARLÓS ISTVÁN** az elmúlt években nyújtott kimagasló szolgálatuk elismeréseként *Paul Harris-díj*at vehetett át tőle.

Valamennyi kitüntetettnek szívből gratulálunk! ■

Vakáció után, még a tél előtt

Szünder Dezső

■ Nyári szabadságom első napján abban a reményben ülök le egy újabb, remélhetőleg hasznos írást írni Önöknek, hogy a vakációján a nagy többség túl van; épen, egészségesen és energiával telve lát neki a napi megszokott teendők elvégzésének.

Az elmúlt napok bizony nem voltak túl könnyűek, sem itt Zalában, sem Baján. A hőség talán idén nyáron utoljára tombolta ki magát, de most aztán beleadott apait, anyait. Ilyenkor teljesen érthető módon az emberfiának még az orrát sincs kedve kidugni a lakás hűvöséből. Nappal szellőztetünk, locsolunk, nap közben szó szerint túlélünk, este lefekvéskor pedig reménykedünk benne, hogy a nem túl hűvös lakásunkban valamennyit aludni is tudunk. Természetesen az élet azért nem áll meg, a napi feladatokat – kinek mit éppen – is el kell végezni.

Ilyen és ehhez hasonló gondolatok mentén telt az elmúlt két hetem. Volt benne munka bőven, emellett pedig igyekeztem a kis kertünk terméseiből, javaiból az el nem fogyasztott mennyiséget átmenteni a téli, hűvösebb napokra, megőrizve a nyár minden egyes napsugarát – mert hát valljuk be, ebből a kánikulából néhány fok biztosan hiányozni fog majd a -10 ºC-os didergős időszakban.

Idén igazi töknagyhatalom lettünk: érdekes módon ez az erősen agyagos, kötött, zömmel szegényes talaj remek környezetet biztosít a kabakosoknak. Kis kertünkben megtalálható a *csillagtök*, a japán *hokkaido*, a gesztenyeízű *sütőtök* és rengeteg gömb *cukkinink* is lett. Ez utóbbiból savanyúság készült, valamint került a télire eltett lecsóba is. A sütőtökfajták még száron, azokat majd az első fagy után szedjük le, hogy igazán ízesek legyenek, a csillagtököt pedig panírozzuk, rántjuk folyamatosan, én személy szerint nem tudom megunni. Az egészségesebb életmód jegyében pedig nem olajban készítjük, hanem a panírozott darabokat sütőpapírra helyezve, olívával éppen csak megspriccelve 200 ºC-on sütjük egy jó félórát.

Gyerekkori emlékeim jutottak eszembe, amikor a múlt heti forróságban különböző módon közel 30 kg paradicsomot sikerült befőzni, eltenni télire. A „boldog békeidőkben” is éppen ugyanígy zajlott minden, az ember talpig izzadtan meri üvegekbe a paradicsom tűzforró feldolgozott változatát. Készült a már fent emlegetett lecsó, ketchup, illetve a mostani írás témája, a passata – passzírozott, áttört paradicsom – a is.

A *passata* igazi „mindenre is jó” termék – na jó, a Covidot talán nem gyógyítja –, valóban nagyon széleskörűen felhasználható. Készülhet belőle ivólé egy kis vízzel felhúzva; borsozva tehetjük pörkölt mellé, mártásokba; sütőben rásüthetjük egy szelet kovászos kenyérre, lehet bolognai és pizza alapja, de idő híján egy tésztát gyorsan kifőzve és a felmelegített passatát ráöntve, parmezánnal megszórva gyors ebéd is lehet.

Az én passatám amolyan hamis passata, ugyanis éppen az hiányzik belőle, ami a nevében megvan: a passzírozás. Helyette én a botmixeremet használtam, az eredmény ugyanolyan széleskörűen felhasználható termék lett. Természetesen, ha valaki a régi, hagyományos módszert szeretné használni, azt is lehet, alább megírom, miképpen.

Passata alaprecept kb 5-7 db 0,7 dl-es üveghez

Egy mély tepsibe öntsünk 1 dl jó minőségű olívaolajat. Mossunk meg 4 kg paradicsomot – minél érettebb, annál jobb, hiszen ilyenkor lesznek az ízek a legmélyebbek. Vágjuk darabokra, tegyük a tepsibe. 5 nagy fej vöröshagymát aprítsunk fel, szórjuk a paradicsom tetejére. Erre kerüljön még 2 nagy fej fokhagyma tisztítva, gerezdekben, nem kell darabolni. Fűszerezzük 2 evőkanál sóval, 2 evőkanál nádcukorral, 1 teáskanál őrölt fekete borssal. Szórjuk meg egy kis ág rozmaring, két ág oregánó és négy ág kakukkfű leveleivel. A zöldfűszereket nem szükséges aprítani, de aki szeretné, nyilván azzal sem tesz rosszat. Ha minden a tepsibe került, az egészet kézzel alaposan nyomkodjuk át, keverjük el. Használjuk a markunkat a paradicsom darabjait összenyomkodva. Tegyük a sütőbe 180 fokra, légkeveréssel, kb. másfél órára. A massza teteje apró foltokban fekete kell hogy legyen, de ne az egész felülete, csak süljön, forrósodjon át alaposan. A másfél óra leteltével öntsük egy magas falú lábosba nagyon óvatosan, inkább merőkanalat használva. Turmixoljuk össze alaposan botmixerrel – aki passzírozni szeretne, az teheti meg. Az összetört, áttört paradicsomos masszát forraljuk 10 percig, néha megkeverve. Kóstoljuk meg, ízlés szerint fűszerezzük, ha kell még: cukor, só, bors, esetleg bazsalikom. Törekedjünk rá, hogy a massza elsősorban inkább enyhén sós, édes legyen, ne domináljon benne más fűszer íze, mert az korlátozza majd a későbbi felhasználhatóságot. Még forrón töltsük kimosott, csírátlanított üvegekbe, tegyük őket két napra szárazdunsztba, majd a kamrába, pincébe.

Jó munkát kívánok hozzá! ■

